

- Sports Med. 2006, vol.40, PP.334–339.
25. Sport Medicine Manual. IOC Medical Commission // J.Roger et all., Lausanne, Switzland., 1990 - P. 504.
 26. Swain D.P., Abernathy K. S., Smith C. S. and all Target heart rates for the development of cardiorespiratory fitness. – Medicine and Science in Sports and Exercise, 1994, 26 (1).

На казахском языке

дополнительная:

1. Өтеубаева Р.Д. Физиотерапия.- Оқу-әдістемелік құрал. – Қарағанды: ҚММА, 2008. - 96 б.
2. Өтеубаева Р.Д. Емдік дене шынықтыру және дәрігерлік бақылай пәннің дәрістер курсы.- Әдістемелік оқулық. – Қарағанды: ҚММА, 2008.- 46 б.
3. Шевелева Н.И., Турумбетова Т.Б. Хромотерапия.- Оқу-әдістемелік құрал. – Қарағанды: КГМУ, 2009. - 20 б.

Қазақстан Республикасы денсаулық сақтау Министрлігі

ҮЛГІЛІК ОҚУ БАҒДАРЛАМАСЫ

ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУ

СПОРТ МЕДИЦИНАСЫ

мамандығы

Астана 2010

АЛҒЫ СӨЗ

1 Медицина білімі және ғылымының инновациялық технологиялар Республикалық орталығы **ӘЗІРЛЕГЕН ЖӘНЕ ЕНГІЗГЕН.**

2 АЛҒАШ РЕТ ЕНГІЗІЛДІ.

3 **ҮЛГІЛІК ОҚУ БАҒДАРЛАМАСЫ** 2009 ж. мемлекеттік қосымша білім беру стандартына сәйкес «Спорт медицинасы» мамандығы бойынша әзірленген.

4 **ҮЛГІЛІК ОҚУ БАҒДАРЛАМАСЫ** Қазақстан Республикасы денсаулық сақтау Министрінің м.а. 2010 жылғы 23 қарашаның № 916 бұйрығымен бекітілген.

5. Врачебно-педагогические наблюдения при занятиях физической культурой и спортом: Учебн. пособие /Мустафина Т.К., Амангельдиева Р.Р., Дунаева З.Н., Жумабекова Л.А.; Казахский институт физкультуры. – Алма-Ата, 1990. - 71 с.
6. Всемирный антидопинговый кодекс. Запрещенный список, 2009. Международный стандарт.
7. Дидур М.Д. Недопинговые фармакологические средства спортивной медицины. - Пособие для врачей спортивной медицины. – Санкт-Петербург, 2002.-346 с.
8. Допинг и эргогенные средства в спорте /Под общ. ред. В.И. Платонов. – К.: Олимпийская литература, 2003. -213 с.
9. Дорохов Р.Н., Губа В.П.- Спортивная морфология. – М.:СпортАкадемПресс.- 2002. - 567 с.
10. Иваничев Г.А. Мануальная медицина: учебное пособие. – М., 2003. – 486 с.
11. Калинин М.В., Конькова Р.В., Туренков А.Н. и др. Витамины, минералы и другие лекарственные средства в спортивной медицинской практике. – Ростов-на-Дону:Феникс, 2007. - 126 с.
12. Клячкин Л.М., Щегольков Медицинская реабилитация больных с заболеванием внутренних органов: Руководство для врачей. – М.:Медицина,2000. -328 с.
13. Колесов А.И., Ленц Н.А., Разумовский Е.А. Соревновательная деятельность и подготовка спортсменов высшей квалификации. – М.:«ФиС», 2003. – 290 с.
14. Майкели Л., Дженкинс М. Энциклопедия спортивной медицины. – Спб.: «Лань», 1997. - 400 с.
15. Платонов В.Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения. -Учебник тренера высшей квалификации. – К.: Олимпийская литература, 2004. - 289 с.
16. Скальный А.В., Орджоникидзе З.Г., Громова О.А. Макро- и микроэлементы в физической культуре и спорте. – М.:МНПЦСМ,2000. - 178 с.
17. Спортивная фармакология и диетология /По ред. С.А. Олейника, Л.М. Гуниной. – М.: ООО «И.Д. Вильямс», 2007. – 390 с.
18. Фокин В. Н. Полный курс массажа: Учебное пособие.- 2-е изд., испр. и доп. /В. Н. Фокин. – М.: ФАИР ПРЕСС, 2004. - 512 с: ил.
19. Armstrong L. Performing in extreme environments Conn., Human Kinetics, 2000. – 154 p.
20. Chan K M et alth. Team Physician Manual/ FIMS. / 2nd edition, HongKong. - 2006. – P. 630.
21. FIMS Position Statement. Air travel and performance in sports. O’Connor P. FIMS. – 2004.
22. Hootman J.M., Dick R., Agel J. Epidemiology of Collegiate Injuries for 15 Sports: Summary and Recommendations for Injury Prevention Initiatives /J. Athl. Train. 2007, vol.42, № 2, PP. - 311-319.
23. Maughan R.J. et all. Food, nutrition and sports performance 2/ The IOC./ NY – 2004. – P. 24.
24. Schneider S., Seither B., Tonges S., Schmitt H. Sports injuries: population based representative data on incidence, diagnosis, sequelae and high risk groups Br /J.

7 Список рекомендуемой литературы

На русском языке

основная:

- Спортивная медицина: учеб. пособие /под ред. В.А.Епифанова. – М.:ГЭОТАР-Медиа, 2006.-335 с.
- Дубровский В.И. Лечебная физическая культура и врачебный контроль. – М.: Мединформагентство, 2006.- 598 с.: ил.
- Дубровский В.И. Спортивная медицина 3-е изд.доп. – М.:ГИЦ ВЛАДОС, 2005.- 528 с.: ил.
- Аулик И.В. Определение физической работоспособности в клинике и спорте. – М.: Медицина, 1990. - 217 с.
- Бутченко Л.А. Спортивное сердце. – СПб, 1993. - 48 с.
- Детская спортивная медицина: Руководство для врачей. /под ред. С.Б. Тихвинского, С.В. Хрущева. – М.: Медицина, 1991. – 558 с.
- Заболевания и повреждения при занятиях спортом. /Под ред. А.Г. Дембо. – Л.: Медицина. Ленингр.отд., 1991. – 333 с.
- Земцовский Э.В. Спортивная кардиология. – СПб., Гиппократ, 1995.- 448 с.
- Колесов А.И., Ленц Н.А., Разумовский Е.А. Соревновательная деятельность и подготовка спортсменов высшей категории в различных условиях. – М.: ФиС, 2003 – 292 с.
- Куленинков Д.О., Куленинков О.С. Справочник фармакологии спорта. – М.: СпортАкадемПресс, 2002 - 230 с.
- Макарова Г.А. Практическое руководство для спортивных врачей. – Ростов-на-Дону: БАРО-ПРЕСС, 2002. – 800 с.
- Макарова Г.А. Спортивная медицина: Учебник. – М.: Советский спорт, 2003 - 480 с.
- Уилмор Дж.Х., Костил Д.Л. Физиология спорта / Перев. с англ. – Киев: Олимпийская литература, 2001. - 504 с.
- Спортивная медицина /Под ред. Р. Джексона. - Практическое руководство. - Киев: Олимпийская литература, 2003. - 345 с.

дополнительная:

1. Абдуллаев Р.Ф., Гельфгат Е.Б., Бабаев З.М. и др. Нарушения сердечного ритма и изменения интервала QT при синдроме пролабирования митрального клапана // Кардиология. – 1991. - № 12. – С. 74-76.
2. Апанасенко Г.Л., Дегтярев Ю.П., Чистякова Ю.С. ПМК и аномально расположенные хорды у спортсменов // УЦНМИПИР. Метод. рек-ции. – Киев, 2005. – 18 с.
3. Брызгунов И.П. Симптоматические артериальные гипертензии в практике педиатров. – М.: Медицина. – 2003. – 330 с.
4. Волков Н.И., Олейников В.И. Биологически активные пищевые добавки в специализированном питании спортсменов. – М.:«СпортАкадемПресс», 2005. - 86 с.

МАЗМҰНЫ

1. Түсіндірме жазба	6
2. Пән сағаттарының бөлінуі	10
3. Бейіндеуші пәндердің (қайта даярлау) тақырыптық жоспарының үлгісі және мазмұны	10
4. Бейіндеуші пәндердің (біліктілікті арттыру) міндетті компонентінің тақырыптық жоспарының үлгісі және мазмұны.	40
5. Оқу және оқыту әдістері	45
6. Клиникалық база	45
7. Ұсынылатын әдебиеттердің тізімі	46

Бұл үлгілік оқу бағдарламасын Қазақстан Республикасы денсаулық сақтау Министрлігінің рұқсатынсыз көбейтуге және таратуға болмайды.

1 Түсіндірме жазба

Кіріспе:

Денсаулық сақтау саласындағы кез келген жүйенің негізгі мақсаты тұрғындарға қол жетерлік, сапалы көмек көрсету, жалпы қоғамның және әрбір азаматтың жеке өмірінің денсаулығын жақсарту болып табылады.

Спорт медицинасы – ол науқастармен ғана емес сау адамдармен де жұмыс жасайтын жалғыз ғана дәрілерлік мамандық. Оның негізгі бағыты: жоғары жетістіктерге жету үшін спортты; спорттың бұқаралығын және дене тәрбиесін медицинамен сапалы түрде қамтамасыз ету; дене тәрбиесі жабдыктарымен және әдістерімен науқастар мен мүгедектерді сауықтыру; денсаулықты және дене белсенділігін күшейту және сақтау мақсатында тұрғындарды дене тәрбиесімен айналысуға шақыру немесе үгіттеу.

Медициналық қызметтермен қамтамасыз ету деңгейіне қойылатын талаптар өте жоғары, себебі кәсіби және коммерциялық қызметтердің қадірін арттыруда, спорт саласында жоғары жетістіктерге жетуде, халықаралық жүйеге кіру рұқсатын алуда спортшыларға жаттығу мен жарыстар кезінде денеге түсетін ауырлық көп болады, сондықтан спортшылардың біртұтас бейімделген еңбекке қабілеттілігі мен денсаулығының жағдайын бақылау және допинг-бақылау жүргізуде спорт медицинасының алатын орны орасан зор.

Пәннің мақсаты:

Спорт медицинасы бойынша спортшыларды даярлауда медициналық-биологиялық қамтамасыз етуде білікті медициналық көмек көрсетуге қабілетті мамандарды тереңдете даярлау.

Пәннің міндеттері:

- дене тәрбиесімен шұғылданатындардың және спортпен айналысатындардың, соның ішінде балалар мен мүгедектер денсаулықтарын дәрігерлік бақылаудың теориялық негізі мен практикалық дағдыларын меңгеруді үйрету;
- дене тәрбиесімен және спортпен шұғылдану кезінде туындайтын патологиялық жағдайларды диагностикалауда, емдеуде және алдын алуда қазіргі таңдағы, спорттық жұмыстарға қабілеттілікті қалпына келтірудегі жаңа әдістерді меңгеруге үйрету;
- алынған жарақаттар мен туындаған аурулардан кейін спортшыларды сауықтыруда кешенді қадамдардың негізгі қағидаттары мен практикалық дағдыларын меңгеруге машықтандыру;
- дәлелді медицинаның негізгі қағидаттарын қолдана отырып кәсіби шешім қабылдауды үйрету;
- тұрғындармен қарым-қатынаста, әріптестермен және әлеуметтік жұмыстың қызметкерлерімен өзара әрекеттер кезінде оларға сәйкес коммуниктивті машықтарды дағдыландыру;
- өз жұмысын ұйымдастыруда менеджмент қағидаттарын қабылдауға үйрету;
- өзінің кәсіби қызметінде барлық уақытта білімі мен дағдысын үздіксіз

5 Методы обучения и преподавания

- **Лекции:** обзорные, проблемные.
- **Семинары и практические занятия:** курация больных, медико-биологическое обеспечение лиц, занимающихся физической культурой и спортом, ведение медицинской документации, работа в различных подразделениях лечебно-профилактических организаций, отделениях врачебного контроля, участие в обходах, разбор тематических больных, медицинское обслуживание спортивных соревнований, проведение врачебно-педагогических наблюдений во время занятий физической культурой, работа в малых группах, дискуссии, презентации, обратная связь, организация научно-практических конференций.
- **Самостоятельная работа слушателя (СРС):** курация больных, медико-биологическое обеспечение лиц, занимающихся физической культурой и спортом, ведение медицинской документации, работа в различных подразделениях лечебно-профилактических организаций, отделениях врачебного контроля, участие в амбулаторном приеме, участие в обходах, разбор тематических больных, медицинское обслуживание спортивных соревнований, проведение процедур массажа, лечебной гимнастики, физиотерапевтических процедур, тейпирования, работа в малых группах, работа с учебно-научной литературой и контрольно-измерительными средствами, написание историй болезни, подготовка презентаций, закрепление навыков в учебно-клиническом центре на фантомах и муляжах, формирование портфолио.

6 Клиническая база

Организации ПМСП (стационары, поликлиники), отделения функциональной диагностики, врачебно-физкультурные диспансеры, центры лечебной физкультуры и спортивной медицины, отделения/кабинеты врачебного контроля/спортивной медицины, медицинские пункты спортивных объектов.

7	Питания спортсменов	Питание в дороге и на дистанции. Санитарно-гигиеническое обеспечение адекватного питания. Питьевой режим. Углеводное насыщение. Особенности питания спортсменов на этапах подготовки. Теория «углеводного» и «белкового» окна. Профилактика дефицита минералов и витаминов. Питьевой режим на тренировках и соревнованиях.
8	Антидопинговый контроль в спорте	Организация антидопингового контроля в мире и стране. Антидопинговый контроль как система специальных мероприятий. ВАДА. НАДА. Структура, цели, задачи. Допинг и причины его использования. Нормативно-правовая база. Классы запрещенных субстанций и методов по данным ВАД. Программа мониторинга. Соревновательный и внесоревновательный антидопинговый контроль. Процедура забора и транспортировки биопроб. Выбор спортсмена для допинг-контроля, забор биоматериалов, транспортировка проб. Наиболее частые ошибки. Оформление разрешений (стандартная и сокращенная формы) на терапевтическое применение запрещенных субстанций.
Итого - 60 часов		

Примерный план самостоятельной работы слушателя (СРС)

№	Содержание СРС
1	Участие в медицинских осмотрах физкультурников и спортсменов с проведением морфометрического обследования.
2	Проведение функциональных проб с физической нагрузкой.
3	Определение физической работоспособности с помощью субмаксимальных тестов и МПК методом велоэргометрии, тредмила, степ-теста.
4	Проведение врачебно-педагогических наблюдений во время занятий физической культурой с оформлением протоколов проведения ВПН и врачебно-педагогического заключения и рекомендации по результатам исследований.
5	Снятие и расшифровка ЭКГ у спортсменов.
6	Ведение медицинской документации.
7	Подготовка докладов, презентаций.
8	Работа в Интернете.
Итого - 36 часов	

- жетілдіруге машықтандыру;
- деонтологиялық, моралдық-этикалық және құқықтық-мәдениет дағдыларын жетілдіруге үйрету;
- альтруизм, рақымдылық, көңіл білдіру, жауапкершілік, адамгершілік сияқты кәсіби құндылықтарды ұстауды дамытуға және құпиялық қағидаттарын ұстауға үйрету;
- командада жұмыс істеуге және басқарушылық сапасын нығайтуға үйрету.

Білім берудің түпкілікті нәтижелері

Тыңдарман:

- медициналық-биологиялық қамсыздандырудың (МБК) мақсатын, міндеттерін және құрамын;
- денсаулық сақтау саласының емдеу-профилактикалық мекемелерінде және спорт ұйымдарында спорт медицинасын ұйымдастыруды;
- спорт медицинасы бойынша нормативті-құқықтық актілерді;
- дене тәрбиесі мен спорт теориясының негізгі мәселелерін және әдістемелерін;
- бұлшықет қызметінің анатомиялық-физиологиялық негіздерін;
- дене жаттығуының адам организміне тигізетін әсерінің механизмін;
- спорт медицинасындағы зерттеудің функциялық әдістерін (қанайналымы, тыныс алу, нервтік-бұлшықеттік, тірек-қимыл жүйелері);
- жасқа және дене даярлығына байланысты дене дамуын және дененің еңбекке қабілеттілігін бағалау әдістерін;
- денеге түсетін ауырлық кезінде қанның және зәрдің негізгі зертханалық тексеру көрсеткіштерін және олардың өзгерістерін;
- спортта биохимиялық бақылау жүргізу әдістерін және организмдегі иммундық жүйенің жағдайын;
- спорттың әр түріне балалар мен жасөспірімдерді іріктеудің жасқа байланысты нормативтерін;
- дене жаттығуының және спорт ғимараттарының гигиеналық жағдайын;
- спортпен шұғылдануға болмайтын көрсетімдерін;
- спортшылардағы және дене тәрбиесімен айналысатын тұлғалардағы терапиялық, хирургиялық, травматологиялық, неврологиялық және тағы басқа аурулардың этиологиясын, патогенезін, клиникалық симптоматикасын, олардың шектес жағдайларындағы профилактикасын, диагностикасын, емдеу қағидаттарын және клиникалық симптоматикасын;
- спортшыларды тамақтандыру негізін;
- жарақаттар мен аурулардан кейін медициналық және спорттық сауықтыру құралдары мен мерзімдерін;
- допинг-бақылауды;
- дене тәрбиесі мен спорт психологиясының негізін;
- спортшылардың дене еңбегіне қабілеттілігін қалпына келтірудің педагогикалық құралдарын;

- спортшылардың дене еңбегіне қабілеттілігін қалпына келтірудің психологиялық құралдарын;
- спортшылардың дене еңбегіне қабілеттілігін қалпына келтірудің медициналық-биологиялық құралдарын;
- шұғыл жағдайлар мен жарақаттарды диагностикалау және жедел көмек көрсету негізін білуі тиіс.

Тындарман:

- спортшылардың өз денсаулығы туралы ақпарат алуды, функциялық сынақтардың және қазіргі таңдағы медициналық жаңа аппаратуралардың көмегімен спортшылардың денсаулық жағдайын тексеруді, дене тәрбиесімен шұғылдануға және спортпен айналысуға дене даярлығы мен организмнің мүмкіншілігін анықтауды, тексерілген тұлғаның спортпен немесе дене тәрбиесімен айналысуына болатынын немесе болмайтынын анықтауды;
- жаттығу және жарысқа қатысу кезінде медициналық қызмет көрсетуді жоспарлау және қамсыздандыру;
- жасқа, жаттыққандыққа және жаттығудың жағдайларына байланысты жеке жаттығу режимін физиологиялық жағынан бақылауды жетілдіруді және жүзеге асыруды;
- биохимиялық бақылаудың деректерін бағалауды;
- спортта рұқсат етілетін фармакологиялық дәрілерді емдеу-қалпына келтіру мақсатында тағайындауды;
- алған жарақатының немесе аурудың ауыртпалығы мен сипатына байланысты спортшыны сауықтыру бағдарламасын құрастыруды;
- денеге ауырлық түсірген кезде ЭКГ мәліметін бағалауды;
- функциялық сынақ, дене еңбегіне қабілеттілік және денеге ауырлық түсіру кезіндегі төзімділік реакциясын бағалауды;
- сыртқы тыныс алу функциясының және спирография мәліметтерін бағалауды;
- нервтік-бұлшықеттік жүйенің функциялық жағдайын, буындар қозғалысының, бұлшықет күшінің амплитудаларын және бұлшықет тонусын бағалауды;
- спортшылардың тамақтану режимін бақылауды жүзеге асыруды;
- физиологиялық күштің сызығын түсіндіруді;
- спортпен шұғылданудың тиімділігі мен дене тәрбиесінің бұқаралығын анықтауды үйреніп алуы қажет.

Тындарман:

- өмірге қауіп тудыратын жағдайлар кезіндегі (кардиогенді шок; бронхоспазм синдромы; гипертониялық криз; жүрек ырғағының бұзылуы; «іштеспе»); комалық жағдайлар: гипергликемиялық, гипогликемиялық, гиперосмолярлы; бүйрек функциясының жіті жеткіліксіздігі, бүйрек шаншуы, бауыр шаншуы, бауыр функциясының жіті жеткіліксіздігі, тамырдың жіті жеткіліксіздігі, тыныс алудың жіті жеткіліксіздігі, өкпе артериясының тромбозмболиясы, өкпеден қан кету) диагностикасы мен шұғыл көмек көрсетуге;

		незаменимых аминокислот и микроэлементов; факторы физического воздействия (различные виды мануальной терапии, массаж, физиотерапевтические процедуры, оксигенотерапия, специальные температурные воздействия, бальнеологические методы, иглорефлексотерапия); прием естественных и фармакологических препаратов. Классификация фармакологических средств восстановления физической работоспособности, основные принципы их использования. Биологически активные добавки в спорте. Витамины и витаминные комплексы, коэнзимы, макро- и микроэлементы, продукты повышенной биологической ценности. Препараты пластического и энергетического действия. Адаптогены. Биостимуляторы. Иммуномодуляторы. Нестероидные противовоспалительные средства. Фитотерапевтические препараты. Особенности применения медикаментозных методов в экстремальных условиях. Характеристика экстремальных факторов внешней среды. Высокогорье, жаркий климат, трансмеридианные перемещения. Десинхронозы. Принципы и схемы применения фармакологической коррекции. Профилактика дезадаптаций. Варианты фармакологической коррекции перенапряжения кардиореспираторной и мочевыделительной системы. Профилактика заболеваний ЖКТ.
5	Спортивный травматизм	Характеристика спортивного травматизма. Причины спортивного травматизма (организационные, методические, анатомо-физиологические). Характеристика травматизма в отдельных видах спорта. Коррекция учебно-тренировочного процесса у спортсменов после перенесенных травм и заболеваний опорно-двигательного аппарата. Средства медицинской реабилитации.
6	Профилактика травм и заболеваний в спорте	Индивидуализация физической нагрузки. Ортезы. Стретчинг. Санация очагов хронической инфекции. Рациональная организация тренировочного процесса и врачебного контроля. Своевременная диагностика и полное выздоровление после травм. Тейпирование. Использование ортезов. Коррекция питания. Техника безопасности. Защитные приспособления. Санитарно-эпидемиологический режим. Врачебно-педагогический контроль выполнения назначений и рекомендаций, воспитательная работа со спортсменами.

4.2 Примерный тематический план и содержание семинаров и практических занятий

№	Тема	Содержание
1	Особенности оценки функционального состояния сердечно-сосудистой системы	Структурные и функциональные особенности спортивного сердца. Гипертрофия миокарда. Повышенная капилляризация. Кардиомиопатии в спорте. Причины и механизмы развития. Перенапряжение сердечно-сосудистой системы у спортсменов.
2	Функциональные пробы	Оценка общей и специальной работоспособности. Кардиореспираторная выносливость. Мышечная выносливость. Зоны мощности физической нагрузки. Пути энергообеспечения. Определение МПК. Субмаксимальный тест PWC170. «Полевые» эквиваленты тестирования. Исследования с повторными нагрузками в различных видах спорта. Противопоказания к нагрузочному тестированию: абсолютные и относительные. Клинические и ЭКГ-критерии прекращения нагрузки.
3	Патологические состояния при нерациональных занятиях спортом	Острое и хроническое перенапряжение. «Спортивная болезнь». Стадии перетренированности. Этиопатогенетические причины перенапряжения. Критерии диагностики. Распространенность в видах спорта.
4	Восстановление спортивной работоспособности	Принципы использования восстановительных средств в спорте. Системный подход в использовании восстановительных средств. Педагогические средства. Психологические средства. Медицинские средства. Комплексное воздействие восстановительных средств на основные функциональные звенья организма: двигательную сферу, нервные процессы, обмен веществ и энергии, иммунный статус. Избирательное воздействие на функциональные звенья, обеспечивающие специальную работоспособность. Плановое и срочное восстановление. Восстановительные мероприятия в различные периоды учебно-тренировочного процесса: восстановительном, подготовительном, специальном и соревновательном. Восстановительные средства общего и локального воздействия.
4	Медико-биологические методы восстановления спортивной работоспособности	Медико-биологические методы восстановления: квалификационная оценка и учет состояния здоровья; полноценность и сбалансированность пищи, основанное на принципах соответствия фактическим энергозатрам; режим питания; прием дополнительных количеств витаминов,

- артериялық қысымды өлшеу және аяқта тамыр соғысын анықтауға;
- денеге ауырлық түсірген кезде ЭКГ жасау және оның берген нәтижелерін талдауға;
- ЭХОКГ нәтижелерін талдауға;
- пиклометрия жүргізу және оның нәтижелерін талдауға;
- спирометрия жүргізу және оның нәтижелерін талдауға;
- медициналық іс-шараларды жүргізуге (инъекцияның барлық түрі, қуыққа катетер салу; асқазанға сүңгі салу және оны жуу; тазарту және сифон клизмаларын қою; жарақатты алғашқы хирургиялық өңдеу және жұмсақ таңғыштарды тану, трахеотомиялар);
- тәуліктік және апталық рационда тамақтың калориясын, азықтар мен дайын тағамның органолептикалық сапалығын, биологиялық құндылықтарын анықтауға;
- новокаиндық блокадалар жасауға;
- түтік тәрізді сүйек, бұғана және омыртқа сынған кезде жасалынатын тасымалдау иммобилизациясына;
- күбірткені, фурункулді ашуға;
- мұрыннан кеткен қанды тоқтатуға (мұрынның алдыңғы тампонадасы);
- функциялық сынақты жүргізу және оның мәліметтерін талдауға (демін шығармай ұстап тұру, вегетативті, ауырлық түсірген кездегі мөлшерлері);
- дене дамуын және дене еңбегіне қабілеттілігін тексеруге;
- нервтік-бұлшықеттік жүйенің функциялық жағдайын, буындар қозғалысының, бұлшықет күшінің амплитудаларын және бұлшықет тонусын тексеруге;
- оқу-жаттығу сабақтары кезінде, емдік жаттығу шаралары уақытында дәрігерлік-педагогикалық бақылауды жүргізуге;
- дене тәрбиесімен және спортпен шұғылданатын тұлғалардың дене күшінің адекваттығын және дене тәрбиесі сабағының тиімділігін анықтауға;
- емдік және спорттық массаждарда жасауға;
- сауықтыру тобын көрсетумен қатар денсаулық жағдайын анықтауға;
- денеге ауыртпалық түсірген кезде алынған қан мен зәрдің клиникалық және биохимиялық көрсеткіштерін талдауға;
- спортшылардың жаттығу жүктемесінің тәртібін және спорт сабақтарына және жарыстарға қатысуын немесе қатыспауын анықтауға;
- емдік дене тәрбиесі құралдары мен формаларын тағайындауға;
- спорттық іс-шараларды жүргізу кезінде алғашқы медициналық-санитарлық көмек көрсетуге;
- дене тәрбиесі жаттығуы өтетін орындардың санитарлық-гигиеналық жағдайларын тексеруге;
- спорттық еңбекке қабілеттілігін қалпына келтіру және жоғарлату мақсатында емдік-профилактикалық іс-шараларды жүргізу, жарақаттанған және ауырып қалған спортшыларды оңалтуға;
- спортта қолданылатын фармакологиялық препараттармен танысуға дағдылануы қажет.

2 Пән сағаттарының бөлінуі

«Спорт медицинасы» мамандығы бойынша алдыңғы білім деңгейі және жұмыс өтілі бар мамандарды қайта даярлау

Пәндер	Аудиториялық сағаттар			ТӨЖ
	Барлығы	Дәрістер	Практикалық сабақтар	
Спорт медицинасы	216	48	96	72
Жалпы хирургия және травматология	162	36	72	54
Терапия	108	24	48	36
Сағаттардың жалпы саны	486	108	216	162

Біліктілік арттыру

Тақырыптары	Аудиториялық сағаттар			ТӨЖ
	Барлығы	Дәрістер	Практикалық сабақтар	
Спорт медицинасының өзекті мәселелері	108	24	48	36

3 Бейіндеуші пәндердің тақырыптық жоспарының үлгісі және мазмұны

3.1 Дәрістердің тақырыптық жоспарының үлгісі

№	Тақырыбы	Мазмұны
Спорт медицинасы		
1	Спорт медицинасының мақсаты, міндеттері және құрылымы.	
2	Дене тәрбиесімен және спортпен шұғылданатын тұлғаларға дәрігерлік бақылау жүргізу.	
3	Спорт морфологиясы.	
4	Спорт медицинасындағы тестілеу мәселесі. Медициналық тестерге қойылатын талаптар.	
5	Спортшылардың және дене тәрбиесімен айналысатын тұлғалардың дене еңбегіне қабілеттілігін және дене дайындықтарын бағалау.	
6	Әртүрлі спорт мамандарының өкілдерін дәрігерлік-педагогикалық тұрғыдан бақылау.	

17	Дежурства в отделении.
18	Дежурства в приемном покое.
19	Работа в кабинетах узких специалистов.
Итого - 36 часов	

4 Примерный тематический план и содержание тематики обязательного компонента профилирующих дисциплин (повышение квалификации). Актуальные проблемы спортивной медицины

4.1 Примерный тематический план лекций

	Тематика
1	Цели, задачи, содержание медико-биологического обеспечения спортсменов.
2	Актуальные вопросы врачебно-педагогического наблюдения за представителями различных спортивных специализаций.
3	Инновационные технологии оценки функциональной готовности спортсменов.
4	Актуальные вопросы спортивной кардиология.
5	Спортивный травматизм.
6	Патологические состояния, возникающие при нерациональных занятиях физической культурой и спортом.
7	Инновационные методики медицинской реабилитации после заболеваний и травм. Сроки возобновления занятий спортом после перенесенных заболеваний и травм.
8	Актуальные проблемы питания в спорте.
9	Спортивная фармакология. Допинги и антидопинговый контроль.
10	Актуальные проблемы профилактики травм и заболеваний опорно-двигательного аппарата у спортсменов.
11	Врачебный контроль в параолимпийском спорте.
12	Средства, используемые в целях оптимизации процессов восстановления и повышения физической работоспособности спортсменов.
Итого - 12 часов	

11	Катетеризация мочевого пузыря.
12	Трахеотомия, трахеостомия (в условиях учебно-клинического центра).
13	Внутрисердечные введения лекарственных средств (в условиях учебно-клинического центра).
14	Очистка верхних дыхательных путей.
15	Вправление вывиха нижней челюсти, головки плечевой кости (в условиях учебно-клинического центра).
16	Транспортная иммобилизация при переломах трубчатых костей, ключицы, позвоночника (в условиях учебно-клинического центра).
17	Наложение герметической повязки при открытом пневмотораксе (в условиях учебно-клинического центра).
18	Пункция плевральной полости при напряженном пневмотораксе (в условиях учебно-клинического центра).
Итого - 54 часа	
Терапия	
1	Курация больных в палатах.
2	Ведение медицинской документации.
3	Измерение артериального давления и определения пульса на нижних конечностях.
4	Снятие и расшифровка ЭКГ.
5	Интерпретация ЭхоКГ.
6	Интерпретация результатов спирометрии.
7	Проведение и интерпретация результатов пикфлоуметрии.
8	Определение группы крови, резус-фактора, проб на совместимость крови донора и реципиента.
9	Все виды инъекций.
10	Катетеризация мочевого пузыря.
11	Проведение очистительных и сифонных клизм.
12	Пальпация щитовидной железы.
13	Пальпация молочной железы.
14	Определение калорийности пищи в суточном и недельном рационе, биологической ценности, органолептическое определение качества продуктов и готовых блюд.
15	Подготовка докладов, презентаций на клинические и патолого-анатомические конференции.
16	Участие в консилиумах и консультациях других отделений.

7	Спортта жүргізілетін медициналық-санитарлық бақылау.
8	Жарыстарды медицинамен қамсыздандыру.
9	Допинг және антидопинг бақылауы.
10	Спортшылардың дене еңбегіне қабілеттілігін қалпына келтіру және жоғарлату үдерістерін оңтайландыру мақсатында қолданылатын заттар.
11	Спортшылардың арасында кездесетін аурушандылық. Спортпен тиімсіз айналысу кезінде туындайтын патологиялық жағдайлар.
12	Спортшылардың мөлшерден тыс жаттығуы және өздеріне артық күш салу.
13	Спортшыларда кездесетін жарақаттар. Жарақаттар мен зақымданулардың жіктелімі, себептері.
14	Спортта қолданылатын фармакологиялық заттар.
15	Сауықтырудың физикалық факторлары (ЕДШ, массаж, физиотерапия, ИРТ, мануалды терапия).
16	Жарақаттарды және ауруларды медициналық оңалту. Аурулардан және алынған жарақаттардан кейін спортпен шұғылдануды жаңарту мерзімдері.
17	Реакклиматизация және спортшының дене еңбегі қабілеттілігіне тигізетін әсері.
18	Спортта тамақтандырудың өзекті мәселелері.
19	Спортшылардағы тірек-қимыл жүйесі жарақаттары мен аурулары профилактикасының спорттық-педагогикалық бағыты.
20	Спортта көрсетілетін медициналық шұғыл көмек.
Жиыны 48 сағат	
Жалпы хирургия және травматология	
1	Асептика мен антисептиканың қазіргі таңдағы негізгі қағидаттары.
2	Қан кету және оның салдарымен күресудің қазіргі таңдағы қағидаттары.
3	Жарақатты емдеудің қазіргі таңдағы әдістері.
4	Қанайналымның жіті және созылмалы бұзылыстары.
5	Кеуде және құрсақ қуысы ағзаларының жіті аурулары мен жарақаттары кезінде туындайтын шұғыл жағдайлар.
6	Тірек-қимыл жүйесінің жарақаттарымен және ауруларымен сырқаттанатын науқастарды зерттеу ерекшеліктері.
7	Ірі тамырлар мен нервтердің зақымдануы.
8	Сүйектер мен буындардың дегенеративті-дистрофиялық аурулары. Операциялық және консервативтік ем көрсетімдері.
9	Сүйектер мен буындардың қабыну аурулары. Операциялық және консервативтік ем көрсетімдері.

10	Тірек-қимыл жүйесінің туа біткен патологиялары. Операциялық және консервативтік ем көрсетімдері.
11	Сүйектер мен буындардың қатерлі және қатерсіз ісіктері.
	Жиыны 36 сағат
Терапия	
1	ҚР терапиялық қызметті ұйымдастыру.
2	Тыныс алу ағзаларының зақымдануы кезіндегі дәрігер тактикасы.
3	Қанайналымы ағзаларының зақымдануы кезіндегі дәрігер тактикасы.
4	Қанөндіретін ағзаларының зақымдануы кезіндегі дәрігер тактикасы.
5	Асқазан-ішек жолдары ағзаларының зақымдануы кезіндегі дәрігер тактикасы.
6	Зәр шығару жүйесі ағзаларының зақымдануы кезіндегі дәрігер тактикасы.
7	Эндокриндік жүйе ағзаларының зақымдануы кезіндегі дәрігер тактикасы
8	Дәнекер тіндердің диффузды зақымдану синдромдары кезіндегі дәрігер тактикасы.
9	Аллергология мен иммунологиялардың өзекті мәселелері.
10	Ревматологияның өзекті мәселелері.
	Жиыны 24 сағат

3.2 Семинарлар мен практикалық сабақтардың тақырыптық жоспарының үлгісі және мазмұны

№	Тақырыбы	Мазмұны
Спорт медицинасы		
1	ҚР спорт медицинасы қызметінің құрылымы. Әдістемелік және нормативті-құқықтық құжаттар	Спорт медицинасының негізгі бөлімдері. Спорт медицинасы дәрігері жұмысының формасы. Құжаттамалары.
2	Дене тәрбиесі және спорттың теориясы мен әдістемесі. Адамның дене ширақтылығы туралы түсінік	Дене тәрбиесі жүйесі туралы негізгі түсінік. Денешынықтыру. Дене тәрбиесі. Дене дамуы. Дене жетілуі. Дене жаттығуы. Адамның дене ширақтылығының және дене тәрбиесінің әдістері. Қозғалыс икемі және дағдысы. Оларды қалыптастыру әдістері. Спорт жаттығулары. Спорт жаттығуының құрылымы мен мазмұны. Дененің негізгі ширақтылығы: күш, жылдамдық, жалпы шыдамдылық, икемділік, ептілік. Дене ширақтылығын бағалаудың әдістері. Спорттың нақты бір түрі және сауықтыру дене тәрбиесі

12	Выбор спортсмена для допинг-контроля, забор биоматериалов. Оформление протокольных документов.
13	Проведение врачебно-педагогических наблюдений во время занятий физической культурой с оформлением протоколов проведения ВПН и врачебно-педагогического заключения и рекомендации по результатам исследований.
14	Проведение исследования и оценка психофизиологического и психоэмоционального статуса спортсменов.
15	Исследование слухового и вестибулярного анализаторов.
16	Исследование нервно-мышечного аппарата методами электромиографии и тепинг-теста.
17	Определение показателей внешнего дыхания методом спирометрии, спирографии и функциональных проб Штанге, Генчи.
18	Снятие и расшифровка ЭКГ у спортсменов.
19	Интерпретация лабораторных и биохимические исследования после физической нагрузки.
20	Тейпирование.
21	Санитарно-эпидемиологический надзор за местами проведения занятий по физической культуре и соревнований.
22	Участие в медицинском обслуживании спортивных соревнований.
23	Работа по формированию принципов здорового образа жизни, консультация пациентов, населения, спортсменов по использованию средств физической культуры.
24	Ведение медицинской документации.
25	Подготовка докладов, презентаций.
	Итого - 72 часа
Общая хирургия и травматология	
1	Курация больных.
2	Ведение медицинской документации.
3	Снятие швов с операционной раны.
4	Проведение новокаиновой блокады.
5	Вскрытие панариция, паронихия.
6	Вскрытие фурункула, гидраденита, кожных и подкожных нарывов.
7	Пальцевое исследование предстательной железы.
8	Пальцевое исследование прямой кишки.
9	Пункция плевральной полости.
10	Зондирование и промывание желудка.

28	Анемии	Диагностика, дифференциальная диагностика. Клинические проявления. Атипичные формы. Возрастные особенности. Осложнения. Диагностика, лечение, профилактика, реабилитация с позиций доказательной медицины.
29	Лейкозы	Диагностика, дифференциальная диагностика. Клинические проявления. Атипичные формы. Возрастные особенности. Осложнения. Диагностика, лечение, профилактика, реабилитация с позиций доказательной медицины.
30	Геморрагические васкулиты. Тромбоцитопении. Наследственно-обусловленные заболевания крови	Диагностика, дифференциальная диагностика. Клинические проявления. Атипичные формы. Возрастные особенности. Осложнения. Диагностика, лечение, профилактика, реабилитация с позиций доказательной медицины.
Итого - 60 часов		

3.3 Примерный план самостоятельной работы слушателя (СРС)

№	Содержание СРС
Спортивная медицина	
1	Участие в медицинских осмотрах физкультурников и спортсменов с проведением морфометрического обследования.
2	Проведение антропометрических измерений.
3	Проведение соматоскопических, соматометрических, биомеханических измерений.
4	Проведение функциональных проб с физической нагрузкой с определением типа реакций сердечно-сосудистой системы на нагрузку.
5	Определение физической работоспособности с помощью субмаксимальных тестов и МПК методом велоэргометрии, тредмила, степ-теста.
6	Определение общей анаэробно-аэробной, анаэробно-гликолитической и анаэробно-алактатной работоспособности. Определение зон мощности нагрузки.
7	Проведение вегетативных проб с анализом результатов.
8	Проведение процедур массажа.
9	Проведение физиотерапевтических процедур.
10	Проведение процедур лечебной гимнастики.
11	Проведения стретчинга на занятиях физической культурой и спортом.

		үшін белгілі бір ширақтылықтың басымырақ мәні.
3	Бұлшықет қызметінің анатомиясы, физиологиясы және биологиялық химиясы	Бұлшықет қызметінің анатомиясы мен биологиялық механикасы. Бұлшықет қызметінің физиологиясы. Бұлшықет қызметінің нервпен реттелуі. Бұлшықет қызметінің гормоналды реттелуі. Спортшылардың тірек-қимыл жүйелерінің даму ерекшеліктері. Спорттың әр түрінде және дайындықтың әр сатысындағы спортшылардың анатомиялық-физиологиялық жас-жыныстық ерекшеліктері. Кәсіби іріктеудің негізгі критерилері және олардың болашағын бағалау. Тегіне тартушылық. Қозғалыс биомеханикасының негізі.
4	Қозғалыс күшінің негізі	Қозғалысты қамсыздандыру үшін күш қуат қорын сақтау және жүзеге асыру әдістерінің түрлері. Күш қуатты қамсыздандырудың анаэробты алактатты жолдары. Анаэробты гликолиздік жолдары. Аэробты жолы. Анаэробты-аэробты өнімділіктің аралас аймағы. Биомакромолекуланың энергиялық құндылығы. Күш-қуаттың жіктелуі. Спорт түрлерінде күшпен қамтамасыз етудің алактатты және лактатты механизмдердің сипаттамасы. Анаэробты-аэробты өнімділіктің аралас аймағы.
5	Дене дамуын зерттеу әдістері және оны бағалау	Дене дамуы. Дене дамуын зерттеу әдістері. Соматоскопия. Арқаның, аяқтың және табанның пішіндері. Плантография. Подометрия. Майтабан. Дұрыс мүсіннің белгілері. Мүсіннің бұзылуы. Жас спортшылардың биологиялық жасын бағалау. Антропометриялық зерттеу. Дене дамуын бағалаудың негізгі әдістері: антропометриялық стандарттар, корреляция, центиль. Индекстер әдісі. Денебітімнің типтері. Төлқұжаттық, биологиялық және функциялық жасы. Дене дамуының зерттеу нәтижелері бойынша қорытындысы. Спорттың әр түрінің өкілдеріндегі дене дамуының және дене бітімінің ерекшеліктері.
6	Шеткі нерв жүйесінің функциялық жағдайын бағалау ерекшеліктері	Денешынықтырумен және спортпен жүйелі түрде айналысудың нерв жүйесінің функциялық жағдайына әсері. Нерв үдерісінің тұрақтылығы мен қозғалысын зерттеу. Қозғалысты ұйымдастыру деңгейі. Денешынықтырумен және спортпен айналысқан кезде қозғалыс координациясының бұзылуы. Ромберг сынағы. Стабилометриялық зерттеу. Организмнің сезімтал жүйесінің функциялық жағдайы. Анализатор функциясын зерттеу әдістері. Нервтік-

		бұлшықеттік жүйені зерттеу (электромиография, тепинг-тест). Есту және вестибулалық анализаторларды зерттеу әдістері. Спорт түрлеріндегі диагностиканың ерекшеліктері.
7	Сыртқы тыныс жүйесінің функциялық жағдайын бағалау ерекшеліктері	Бұлшықеттің қарқынды қызметі кезіндегі сыртқы тыныс жүйесінің функциялық ерекшеліктері. Сыртқы тыныс жүйесінің функциялық жағдайын зерттеу әдістері. Негізгі статистикалық көрсеткіштері. Өкпе вентиляциясын динамикалық зерттеу. Сыртқы тыныстың лимитті факторлары. Спирометрия, спирография. Негізгі көрсеткіштер: өкпенің тіршіліктік сиымдылығы (ӨТС), өкпенің күшейтілгендегі тіршіліктік сиымдылығы, күшейтілгендегі дем алудың 1 секундтағы көлемі, өкпенің максималды вентиляциясы, максималды экспираторлы және инспираторлы ағымдар, Штанге, Генчи бойынша жүргізілетін қарапайым функциялық сынақтар. Тиісті көлемін анықтау. Пневмотахометрия. Спорт түрлеріндегі ерекшеліктер.
8	Жүрек-тамыр жүйесінің функциялық жағдайын бағалау ерекшеліктері	Спортшылар жүрегінің құрылымдық және функциялық ерекшеліктері. Миокард гипертрофиясы. Қылтамырланудың жоғарлауы. Спорттағы кардиомиопатиялар. Даму себептері мен механизмдері. Артериалды гипертензия мен гипотензия. Жүрек-тамыр жүйесінің функциялық жағдайын бағалау және оның анализі. Электрокардиография. Жүрек ырғағының түрленгіштігі. Спортшылардағы жүрек-тамыр жүйесінің артық күш жұмсауы. Спорттағы ЭКГ, эхокардиография. Диагностиканың күйзеліс-әдісі. Спорттың әр түріндегі спортшылар жүрегінің жас-құрылымдық (қылтамырланудың жоғарлауы, миокард гипертрофиясы, жүрек қуыстарының кеңеюі) ерекшеліктері.
9	Функциялық сынақтар	Тесттер жіктелімі. Функциялық сынақтың физиологиялық негізі. Арнайы жүктемелік сынақтар. Жүрек-тамыр жүйесінің жүктемеге реакциясы. Еңбекке жалпы және арнайы қабілеттілікті бағалау. Организмнің біртұтас функциялық жағдайының көрсеткіші жалпы дене еңбегіне қабілеттілігін көрсетеді. Спорттық еңбекке қабілеттіліктің кешенді механизмі. Кардиореспираторлы шыдамдылық. Бұлшықеттік төзімділік. Денеге түсетін күштің қуаттылық аймағы.

20	Нефриты	Диагностика, дифференциальная диагностика. Клинические проявления. Атипичные формы. Возрастные особенности. Осложнения. Диагностика, лечение, профилактика, реабилитация с позиций доказательной медицины.
21	Почечная недостаточность	Диагностика, дифференциальная диагностика. Клинические проявления. Атипичные формы. Возрастные особенности. Осложнения. Диагностика, лечение, профилактика, реабилитация с позиций доказательной медицины.
22	Мочекаменная болезнь	Диагностика, дифференциальная диагностика. Клинические проявления. Атипичные формы. Возрастные особенности. Осложнения. Диагностика, лечение, профилактика, реабилитация с позиций доказательной медицины.
23	Сахарный диабет	Диагностика, клинические проявления. Возрастные особенности. Осложнения. Диагностика, лечение, профилактика, реабилитация с позиций доказательной медицины.
24	Заболевания щитовидной железы	Диагностика, дифференциальная диагностика. Клинические проявления. Атипичные формы. Возрастные особенности. Осложнения. Диагностика, лечение, профилактика, реабилитация с позиций доказательной медицины.
25	Поражения гипоталамо-гипофизарной системы. Заболевания надпочечников. Болезни паращитовидных желез	Диагностика, дифференциальная диагностика. Клинические проявления. Атипичные формы. Возрастные особенности. Осложнения. Диагностика, лечение, профилактика, реабилитация с позиций доказательной медицины.
26	Первичные и вторичные иммунодефициты	Диагностика, дифференциальная диагностика. Клинические проявления. Атипичные формы. Возрастные особенности. Осложнения. Диагностика, лечение, профилактика, реабилитация с позиций доказательной медицины.
27	Аутоиммунные заболевания	Диагностика, дифференциальная диагностика. Клинические проявления. Атипичные формы. Возрастные особенности. Осложнения. Диагностика, лечение, профилактика, реабилитация с позиций доказательной медицины.

12	Пневмонии	Диагностика, дифференциальная диагностика пневмоний. Клинические проявления. Атипичные формы. Возрастные особенности. Осложнения. Диагностика, лечение, профилактика, реабилитация с позиций доказательной медицины
13	Хроническая обструктивная болезнь легких (ХОБЛ)	Диагностика, дифференциальная диагностика ХОБЛ. Клинические проявления. Возрастные особенности. Осложнения. Диагностика, лечение, профилактика, реабилитация с позиций доказательной медицины.
14	Бронхиальная астма (БА)	Диагностика, дифференциальная диагностика БА. Клинические проявления. Атипичные формы. Возрастные особенности. Осложнения. Диагностика, лечение, профилактика, реабилитация с позиций доказательной медицины.
15	Язвенная болезнь (ЯБ)	Диагностика, дифференциальная диагностика ЯБ. Клинические проявления. Атипичные формы. Возрастные особенности. Осложнения. Диагностика, лечение, профилактика, реабилитация с позиций доказательной медицины.
16	Болезни желчного пузыря и желчевыводящих путей	Диагностика, дифференциальная диагностика. Клинические проявления. Атипичные формы. Возрастные особенности. Осложнения. Диагностика, лечение, профилактика, реабилитация с позиций доказательной медицины.
17	Болезни поджелудочной железы	Диагностика, дифференциальная диагностика. Клинические проявления. Атипичные формы. Возрастные особенности. Осложнения. Диагностика, лечение, профилактика, реабилитация с позиций доказательной медицины.
18	Гепатиты и циррозы	Диагностика, дифференциальная диагностика. Клинические проявления. Атипичные формы. Возрастные особенности. Осложнения. Диагностика, лечение, профилактика, реабилитация с позиций доказательной медицины.
19	Неспецифический язвенный колит	Диагностика, дифференциальная диагностика. Клинические проявления. Атипичные формы. Возрастные особенности. Осложнения. Диагностика, лечение, профилактика, реабилитация с позиций доказательной медицины.

		Энергиямен қамтамасыз ету жолдары. Оттегіні барынша көп қолдану (ОБК). ОБҚ анықтау. Тестерге қойылатын талаптар. PWC170 субмаксималды тесті. Оттегі қажеттілігі. Тестерге қойылатын талаптар. Өртүрлі мамандардың дене еңбегіне қабілеттілігі бойынша орташа мәліметтер. Спорттың әр түрінде еңбекке қабілеттілікті тестілеудің эргометриялық жаттығу құрылғылары. Тестілеудің «аландық» эквиваленттері. Купер тесті. Новакки тесті. Спорттың әр түрінде денеге қайта ауырлық түсіру арқылы зерттеу. Тестілеу хаттамаларын ресімдеу. Тестілеу нәтижелерінің анализі, қорытындысы және берілетін ұсыныстары. Вегетативті нерв жүйесінің жағдайын бағалау үшін жүргізілетін тестер. Дене қалпын өзгерту арқылы жүргізілетін сынақтар. Денеге ауырлық түсіру арқылы жүргізілетін тестердің көрсетімдері: абсолютті және салыстырмалы. Жүктемені тоқтатудың клиникалық және ЭКГ-критерилері.
10	Асқортыу және зәр шығару жүйелерінің функциялық жағдайын бағалау ерекшеліктері	Денеге түсетін ауырлықтың асқорыту ағзаларының қызметіне тигізетін әсері. Клиникалық, зертханалық және аспаптық зерттеу әдістерін кешенді түрде қабылдау. Асқазан-ішек жолдарының кең таралған аурулары. Зәр шығару жүйесінің функциялық жағдайын бағалау әдістері. Өртүрлі қарқындылықта денеге түсетін ауырлық кезіндегі зәр шығару жүйесінің функциялық ерекшеліктері. Протеинуриялық және гематуриялық синдромдар.
11	Эндокринді жүйе мен қан жүйесінің функциялық жағдайын бағалау ерекшеліктері	Бұлшықеттер қызметінің белсенділігі кезінде қан құрамының өзгеруі. Жүктемеден кейінгі жіті және соңынан болатын өзгерістер. Бұлшықет белсенділігі кезіндегі қанда болатын биохимиялық өзгерістер. Көмірсу, нәруыз және май алмасуларын зерттеу. Эндокринді жүйенің функциялық жағдайын зерттеу әдістері. Бұлшықет қызметіне бейімделудегі гормондардың рөлі. Спорттың түрлеріне тәуелді эндокринді жүйе мен қан жүйесінің функциялық жағдайының өзгеру ерекшеліктері.
12	Денешынықтырумен және спортпен шұғылдануда дәрігерлік бақылау жүргізу	Дәрігерлік бақылау – ол тұрғындардың, денешынықтырумен, спортпен және туризммен айналысатын барлық контингенттерді медициналық қамсыздандыру жүйесі. Дәрігерлік бақылаудың мақсаты мен мін-

		деті. Дәрігерлік бақылаудың формалары. Диспансерлеу. Денешынықтыру және жарыстар бойынша жаттығу жүргізілетін орындарда санитарлық-эпидемиологиялық қадағалау жұмыстарын жүргізу.
13	Дәрігерлік-педагогикалық қадағалау (ДПК)	Оқу-жаттығу үдерісі міндеттерін, контингенттердің жасы мен жынысын, оқу-жаттығу үдерісінің өткізілу жағдайын және спорт медицинасы дәрігерінің аппараттармен қамсыздандыруын ескере отырып дайындық кезеңіндегі ДПК мақсаты мен міндеттерін анықтау. Шаршағандықтың сыртқы көріністері. Дәрігер мен жаттықтырушының келісімді жұмыстары. ДПК әдістері: үздіксіз қадағалау, организмнің жалпы реакциясын бағалау, қосымша жүктеме салу арқылы және арнайы тесттер бойынша. Спортшылар контингентіне және оқу-жаттығу үдерісінің міндеттеріне байланысты зерттеу әдістерін қолдану ерекшеліктері. Шаршағандықтың физиологиялық сызығы. Қозғалыс жүктемесінің жиілігі. ДПК өткізу кезінде дәрігерлік қадағалауда аппаратпен қамтамасыз ету. ДПК өткізудің хаттамаларын ресімдеу. ДПК нәтижелерінің анализі және бағалау критерилері Зерттеу нәтижелері бойынша берілетін дәрігерлік-педагогикалық қорытындылар мен ұсыныстар.
14	Оңалту дене жаттығуын медициналық қамсыздандыру	ОДЖ шұғылданған кезде көрсетілетін дәрігерлік қадағалау ерекшеліктері. Функциялық жағдайларды бағалау, денеге түсетін ауырлықты реттеу, жаттығудың жүргізу жағдайларын рационализациялау. Жаттығудың жүргізу жағдайларын түзету. ОДЖ тиімсіз жаттығу кезінде туындайтын жанама әсерлерді алдын алу. ОДЖ құралдарына және ОДЖ айналысатындардың жабдықтарына қойылатын талаптар.
15	Орта және егде жастағы адамдардағы оңалту дене жаттығуының ерекшеліктері	Организмнің қартаюы және адам өміріндегі жас ерекшелікке байланысты өрбуі. Адам организмнің ағзалары мен жүйелерінің жасқа байланысты ерекшеліктері, қартаю үдерісіндегі қалыптасу мүмкіншілігінің тарылуы. Қартайып бара жатқан организмге қозғалу белсенділігінің тигізетін әсері. Аға буын тұлғалардың оңалту дене жаттығуымен (ОДЖ) айналысуының жалпы қағидаттары. Оңалту дене жаттығуын тағайындау көрсетімдері мен қарсы көрсетімдері. Орта және егде жастағы адамдардағы денешынықтырумен айналысатын медициналық топ-

3	Пороки сердца	Диагностика, дифференциальная диагностика пороков сердца. Клинические проявления. Возрастные особенности. Осложнения. Диагностика, лечение, профилактика, реабилитация с позиций доказательной медицины.
4	Инфекционный эндокардит (ИЭ)	Диагностика, дифференциальная диагностика ИЭ. Клинические проявления. Осложнения. Диагностика, лечение, профилактика, реабилитация с позиций доказательной медицины.
5	Миокардиты. Кардиомиопатии	Диагностика, дифференциальная диагностика миокардитов, кардиомиопатий. Клинические проявления. Осложнения. Диагностика, лечение, профилактика, реабилитация с позиций доказательной медицины.
6	Ревматическая болезнь сердца (РБС). Ревматоидный артрит (РА)	Диагностика, дифференциальная диагностика РБС. Клинические проявления РБС. Атипичные формы. Возрастные особенности. Осложнения. Диагностика, лечение, профилактика, реабилитация с позиций доказательной медицины.
7	Реактивные артриты	Диагностика, дифференциальная диагностика реактивных артритов. Клинические проявления. Атипичные формы. Возрастные особенности. Осложнения. Диагностика, лечение, профилактика, реабилитация с позиций доказательной медицины.
8	Диффузные заболевания соединительной ткани	Диагностика, дифференциальная диагностика. Клинические проявления. Атипичные формы. Возрастные особенности. Осложнения. Диагностика, лечение, профилактика, реабилитация с позиций доказательной медицины.
9	Остеоратрозы	Диагностика, дифференциальная диагностика. Клинические проявления. Атипичные формы. Возрастные особенности. Осложнения. Диагностика, лечение, профилактика, реабилитация с позиций доказательной медицины.
10	Подагра	Диагностика, дифференциальная диагностика. Клинические проявления. Возрастные особенности. Осложнения. Диагностика, лечение, профилактика, реабилитация с позиций доказательной медицины.
11	Остеопороз. Остеопатии	Диагностика, дифференциальная диагностика. Клинические проявления. Возрастные особенности. Осложнения. Диагностика, лечение, профилактика, реабилитация с позиций доказательной медицины.

		Томография. Электромиография. Диагностическая ценность других методов исследования (сонографии, томографии, электромиографии).
24	Врожденные деформации	Деформации и аномалии развития шеи, аномалии развития позвоночника. Врожденные деформации грудной клетки, пороки осанки и сколиоз. Недоразвитие и врожденные деформации верхних конечностей. Врожденные заболевания лопатки. Артрогрипоз, врожденный вывих бедра, болезнь Моделунга и Блаунта. Врожденные патологические состояния проксимального конца бедра. Врожденные заболевания коленного сустава и болезнь Гоффа, врожденные искривления и ложные суставы голени. Врожденная косолапость. Наследственные системные заболевания скелета.
25	Приобретенные деформации	Посттравматические деформации конечностей, последствия рахита, последствия полиомиелита.
		Контрактуры Дюпюитрена и Фолькманна. Последствия перенесенного остеомиелита. Детский церебральный паралич (ДЦП). Остеохондропатии. Приобретенные заболевания суставов и деформирующий артроз. Послеожоговые деформации конечностей. Остеохондроз позвоночника. Деформация стопы.
26	Травматический шок	Причины возникновения и физиологические основы травматического шока. Методы лечения. Профилактика.
Итого - 90 часов		
Терапия		
1	Острый коронарный синдром (ОКС)	Диагностика, дифференциальная диагностика ОКС. Клинические проявления ишемической болезни сердца (ИБС). Атипичные формы. Возрастные особенности. Осложнения. Диагностика, лечение, профилактика, реабилитация с позиций доказательной медицины. Школы для больных. Амбулаторное длительное мониторирование по Холтеру.
2	Артериальные гипертензии (АГ)	Диагностика, дифференциальная диагностика АГ. Симптоматические АГ. Возрастные особенности. Осложнения. Диагностика, лечение, профилактика, реабилитация с позиций доказательной медицины. Школы для больных.

		тар. Қозғалыс тәртібін тағайындау. Орта және егде жастағы адамдардың денешынықтырумен айналысуы кезіндегі дәрігерлік бақылау ерекшеліктері. Аға буынды тұлғалар үшін ОДЖ шұғылданудың негізгі формалары. Оңалту дене жаттығуы кезінде туындайтын жарақаттарды алдын алу.
16	Оқу-жаттығу жиындарын және жарыстарды медициналық қамсыздандыру	Жарыстарды медициналық қамсыздандырудың негізі бөлімдері. Медициналық комиссия жұмысына қатысу. Жарыс және жаттығу өткізетін жерлердің жағдайын, шараға қатысушыларды жайғастыру және тамақтануды бақылау. Жарысқа қатысушыларға дәрігерлік қадағалау жүргізу және жарақаттар мен ауруларды алдын алу. Жарыста жарақат алған немесе сырқаттанып қалған қатысушыларға медициналық көмек көрсету. Медициналық бөлімдерді және олардың қызметтерін ұйымдастыру. Өртүрлі географиялық жағдайларда жүргізілетін жарыстар кезіндегі медициналық қамсыздандыру ерекшеліктері. Жарыстар кезінде бір елден екінші елге бару кезеңінде бейімделу мәселелері. Медициналық көмек.
17	Әйелдер спортында жүргізілетін дәрігерлік бақылау ерекшеліктері	Денеге түсетін ауырлыққа әйел адамдар организмнің бейімделу ерекшеліктері. Әйелдер организмдерінің анатомиялық-физиологиялық ерекшеліктері. Әйелдер организмнің дамуына спорттық жүктемелердің тигізетін әсерлері. Спортшы әйелдердегі функциялық көрсеткіштер. Әр спорттағы спортшы әйелдің анабездік-етеккір циклінің ерекшеліктері. Олиго- және дисменорея. Спортшы әйел аурушандылығының сипаттамасы. Жүктілік және спорт. Әйел спортындағы аурушандылық пен жарақаттылық ерекшеліктері. Остеопороз. Спортшы әйелдердің еркек тәрізденуі (маскулинизация). Спортшы әйелдердегі дәрі-дәрмекпен және дәрі-дәрмексіз түзету ерекшеліктері. Жыныс жолдары арқылы берілетін жұқпалы ауруларды алдын алу.
18	Жас спортшылардың денсаулық жағдайын дәрігерлік бақылау ерекшеліктері	Спорттық ширақтылықты қалыптастырудың филогенездік ерекшеліктері. Жасерекшелік кезеңдері. Нәресте дамуындағы сезімталдық кезеңдер. Денеге түсетін ауырлыққа бала организмнің бейімділігі бойынша әлсіз буындар. Денеге түсетін ауырлыққа бала организмі бейімділігінің ерекшеліктері. Жас спортшылардағы спортпен жүйелі түрде жаттығудың организмнің функциялық жағдайына, вегетативті

		және орталық нерв жүйелеріне және тірек-қимыл аппаратына тигізетін әсері. Жас спортшылардағы кардиореспираторлы жүйенің ерекшеліктері. Зәр шығару және аскорыту жүйелерінің сипаттамасы. Қан жүйесі мен гуморалды жүйенің ерекшеліктері. Еліміздегі жас спортшылардың денсаулық жағдайын дәрігерлік бақылауды ұйымдастыру. Нормативтік-құқықтық актілер. Медициналық қарап тексеру. Жас спортшылардың денсаулық жағдайын бағалаудың ерекшеліктері.
19	Жас спортшылардың денсаулығы жағдайын дәрігерлік бақылауды ұйымдастыру	Жас спортшыларды даярлау кезеңдері. Дәрігерлік бақылау құрылымы. Диспансеризация жасау. Балалар-жасөспірімдер спорты мектебіндегі (БЖСМ) және мектептердің спорт секцияларындағы дәрігерлік бақылау. Балалардағы кардиореспираторлы жүйені бағалауға арналаған функциялық сынақтар. Денеге түсетін мөлшерлі ауырлықпен бірге жүргізілетін сынақтар. Спирометрия. Динамометрия. Бала организмнің жүктемені жайлы және жайсыз қабылдау белгілері. Тереңдетілген медициналық қарап тексеру. Клиникада және спорт медицинасында балалардағы жүрек-тамыр жүйесі ауруларының сипаттамасы. Себептері. Дәнекер тін әлсіздігі синдромы. Соматоформалы дисфункция. Митралды қақпақша пролапсы (МКП), оның фенотиптік және клиникалық көріністері. Солжақ қарынша желісінің (хорда) қосымша және ауытқулы орналасуы. Аурушандылықты алдын алу. Патологиялық тұқым қуатын бейімділік.
20	Оқушылар мен студенттердің дене тәрбиесін дәрігерлік бақылау	Оқушылар мен студенттердің дене тәрбиесін дәрігерлік бақылаудың нормативтік-құқықтық базасы. Медициналық тексерулер. Міндеттері. Оқу орында-рында оңалту жұмыстарын ұйымдастыру және оның тиімділігін бағалау. Денешынықтырумен айналысатын топтар.
21	Параолимпиялық спорттағы дәрігерлік бақылау	Мүгедектер спортының жіктемесі. Еліміздегі және әлемдегі параолимпиялық спорт, тарихы, міндеттері, ұйымдастыру құрылымы. Мүмкіншілігі шектеулі тұлғалардың спортқа қабілеттілігін қалпына келтіру және жаттықтыру ерекшеліктері. Гиподинамия және мүгедектер денсаулығының жағдайы. Мүмкіншілігі шектеулі спортшыларды жаттықтыру құрылымының

20	Травматология позво-ночника. Политравма	Классификация повреждений позвоночника, повреждения шейных позвонков, повреждения грудных и поясничных позвонков. Диагностические алгоритмы. Осложненные переломы позвоночника. Классификация, клиника и диагностика политравмы, способы консервативного и оперативного лечения при политравме. Доминирующее повреждение при политравме, тактика лечения. Особенности послеоперационного ведения больных. Опасности при оперативных вмешательствах. Осложнения, их профилактика. Ортезы при травмах и заболеваниях позвоночника. Консервативное лечение повреждений позвоночника. Методы иммобилизации. Показания и противопоказания для назначения некоторых видов лечения.
21	Травматология детского возраста	Анатомия и рентгеноанатомия опорно-двигательного аппарата детского возраста. Общая характеристика детского травматизма. Причины. Особенности диагностики, лечения и профилактики наиболее частых травм у детей. Родовые повреждения опорно-двигательного аппарата переломы характерные для детского возраста, переломы в области локтевого сустава. Особенности оперативных вмешательств и остеосинтеза у детей. Оптимальный алгоритм обследования больных детского возраста. Меры по профилактике травматизма у детей.
22	Травматология пожилого возраста	Возрастные изменения в костно-мышечной системе в пожилом возрасте. Остеопороз. Переломы, характерные для пожилого возраста, переломы проксимального конца бедренной кости, гиподинамические и гипостатические осложнения при переломах у пожилых. Особенности консервативного и оперативного лечения переломов у пожилых.
23	Общая ортопедия и методы исследования в ортопедии	Терминология и основные понятия ортопедии. Методы диагностики ортопедических заболеваний, современные принципы лечения ортопедических больных, основные методы лечения в ортопедии. Основные методы диагностики травм и заболеваний ОДА. Показания и противопоказания. Целесообразность назначения. Рентгенография. Сонография.

		осложнения и последствия при консервативном и оперативном лечении переломов и вывихов. Основные способы оперативных вмешательств на костях и мягких тканях, реабилитация больных перенесших повреждения опорно-двигательной системы.
15	Общая характеристика травматизма. Причины, профилактика	Травма, понятие, классификации. Механизмы и причины травматизма. Ушибы. Вывихи, переломы. Заживление переломов. Степени тяжести. Стадии развития мозоли. Формирование окончательной мозоли, сроки сращения. Влияние метода лечения на сращение. Профилактика травм, методы
16	Клинические методы диагностики травм и заболеваний опорно-двигательного аппарата (ОДА)	Клиническое обследование пациентов с вывихами и переломами. Обследование пациентов при коксартрозе, деформациях позвоночника. Транспортировка пострадавшего с различными травмами. Опрос больного. Биомеханика травмы. Выяснение специфических вопросов для определенной группы травм. Условия и последовательность осмотра пациента. Очередность оказания помощи при сочетанной травме.
17	Амбулаторно-поликлиническая травматология	Структура и организация работы травматологического пункта и травматологического кабинета поликлиники. Транспортная иммобилизация при повреждениях опорно-двигательного аппарата. Гипсовые повязки и гипсовая техника. Виды гипсовых повязок. Методы анестезии при повреждениях опорно-двигательного аппарата. Техника репозиции костных отломков и способы вправления вывихов.
18	Травматология грудной клетки и верхних конечностей	Переломы ребер и грудины, пневмо- и гемоторакс, плечевого пояса и верхней конечности. Переломы лопатки и ключицы. Вывихи ключицы. Вывихи плеча и повреждения сумочно-связочного аппарата плечевого сустава. Повреждения лучезапястного сустава и суставов запястья, переломы костей запястья кисти и пальцев, открытые повреждения кисти и пальцев, повреждения сухожилий.
19	Травматология нижних конечностей и костей таза	Травматические вывихи бедра, переломы бедренной кости. Повреждения коленного сустава и переломы надколенника, переломы костей голени. Повреждения голеностопного сустава и переломы лодыжек. Переломы таза и повреждения тазовых органов.

		және тестілеудің ерекшеліктері. Спорттың түріне және мүмкіншілігі шектеулі деңгейіне байланысты спортшы-мүгедектерге дәрігерлік бақылау жұмысын ұйымдастыру және жүргізу. Зерттеу нәтижелерінің анализі, нәтижелері мен қорытындыларын талдау.
22	Спорттық еңбекке қабілеттілікті қалпына келтіру әдістері	Спортта қалпына келтіру құрылғыларын қолдану қағидаттары. Денеге түсетін ауырлыққа организмнің физиологиялық бейімделуі негізіндегі шаршау және қалпына келу тіркесімі. Шаршаған кездегі организмде болатын өзгерістер. Жаттыққандықтың негізгі критерилері ол – еңбекке қабілеттіліктің қалпына келуі. Қалпына келтіру құралдарын қолданудағы жүйелік қадамдар. Педагогикалық құралдар. Психологиялық заттар. Медициналық заттар. Организмнің негізгі функциялық буындарына қалпына келтіру құралдарының кешенді өзара әсері: қозғалыс өрісі, нервтік үдерістер, заттар мен энергиялар алмасуы, иммундық жағдайы. Арнайы еңбекке қабілеттілікті қамтамасыз ететін функциялық бөлімдерді іріктеу әрекеті. Жоспарлы және жедел түрде қалпына келтіру. Денеге түсетін ауырлықтан азу үдерісінен кейін жүргізілетін спорттық еңбекке қабілеттілікті қалпына келтіру жүйесі. Микроциклдер мөлшері. Оқу-жаттығу үдерісінің әртүрлі кезеңдеріндегі қалпына келтіру шарасының міндеттері: қалпына келтіретін, дайындық, арнайы және жарыстық. Қолданылатын заттардың үйлесімділігі және тиімді үйлесуі. Қалпына келтіру заттарының жалпы және жергілікті әсерлері.
23	Спорттық еңбекке қабілеттілікті қалпына келтірудің медициналық-биологиялық әдістері.	Қалпына келтірудің медициналық-биологиялық әдістерінің жіктемесі: денсаулық жағдайын маман ретінде бағалау және есепке алу; іс жүзінде жіберілген энергия шығындарына байланысты негізделген тағамның құндылығы мен үйлесімділігі; тамақтану тәртібі; қосымша дәрумендерді, ауыстыруға болмайтын аминқышқылдарын және микроэлементтерді қабылдау; дене қимылына әсер ететін факторлар (мануалды терапияның түрлері, массаж, физиотерапиялық емшаралар, оксигенотерапия, арнайы арналған жылулармен әсер ету, бальнеологиялық әдістер (саунаның қоса есептегенде), ине шаншып емдеу); табиғи және фармакологиялық заттарды қолдану.

24	Спорттық еңбекке қабілеттілікті қалпына келтірудің және оңалтудың дәрі-дәрмектік әдістері	Еңбекке қабілеттілікті қалпына келтіру үшін қолданылатын фармакологиялық заттардың жіктелуі, қолданудың негізгі қағидаттары. Дәрілік заттардың өзара әрекеті және антагонизмі. Спорттағы биологиялық белсенді қоспалар. Дәрумендер және дәрумендер жиынтығы, коэнзимдер, макро- және микроэлементтер, биологиялық құндылығы жоғары азықтар. Пластикалық және энергиялық әсерлері бар препараттар. Адаптогендер. Биологиялық ширатқылар. Имундық модуляторлар. Стероидты емес қабынуға қарсы қолданылатын дәрілік заттар. Фитотерапиялық заттар. Спорттық еңбекке қабілеттілікті қалпына келтірудің тиімді сызбанұсқаларын іріктеу. Жүрек-тамыр жүйесінің артық күш жұмсауы кезінде оның функциясын фармакологиялық заттармен қалпына келтіру варианттары. АІЖ ауруларын алдын алу және емдеу. Тірек-қимыл жүйесі жарақаттары мен ауруларын дәрі-дәрмектермен емдеудің негізгі қағидаттары және сызбанұсқасы. Мәре алдындағы фармакологиялық түзету. Төтенше жағдайларда дәрі-дәрмектерді қолдану ерекшеліктері. Дезадаптация профилактикасы. Денеге артық күш жұмсау кезінде кардиореспираторлы және зәр шығару жүйелерінің функцияларын фармакологиялық заттармен қалпына келтіру варианттары.
25	Спорттық еңбекке қабілеттілікті қалпына келтірудің физиотерапиялық әдістері	Спорттық еңбекке қабілеттілікті қалпына келтірудегі физикалық факторларды қолдану. Жалпы өзара әрекеттерді қалпына келтіретін заттар (былаулар, себезгілер, аэроондау, массаж). Жергілікті өзара әсер ететін заттар. Спорттық еңбекке қабілеттілікті қалпына келтіру үшін қолданылатын аппараттық физиотерапиялар. Электрлік құрылғылармен емдеу. Бальнеологиялық ем. Криотерапия. Озонотерапия. Кванттық терапия. Қолданылатын құралдар мен заттардың үйлесімділігі мен тиімді үйлесімі. Физиотерапиялық ем қолдану көрсетілімдері. Организмнің жеке ерекшеліктерін есепке алу.
26	ЕДШ жабдықтары. Дене жаттығуын қолдану формалары мен әдістері	Дене еңбегіне қабілеттілікті қалпына келтіру үшін ЕДШ заттарын қолдану. Дене жаттығуының емдік және қалпына келтіру әрекетінің механизмдері. Дене жаттығуының түрлері. Кинезотерапия формалары. Гимнастикалық жаттығулар, олардың жіктелуі. Спорттық-қолданбалы жаттығулар. Ойындар. Гим-

		неотложная помощь на догоспитальном этапе при ее обострениях. Диагностика и неотложная помощь при алкогольном психозе, маниакально-депрессивном психозе и реактивных состояниях.
11	Основы токсикологии	Классификация ядов, основные факторы, определяющие тяжесть отравления и методы детоксикации на догоспитальном этапе. Классификация острых отравлений, патологические синдромы при острых отравлениях, современные принципы лечения, особенности проведения лечения экзотоксического шока. Особенности токсикологии детского возраста, особенности клинического течения острых отравлений у лиц пожилого и старческого возраста. Особенности оказания помощи при отравлении алкоголем и наркотическими средствами.
12	Неотложная помощь при термических поражениях	Общие сведения об ожогах, классификация, периоды ожоговой болезни, патогенез и клиника ожогового шока, методы интенсивной терапии. Диагностика и неотложная помощь при солнечном и тепловом ударе, общем охлаждении и обморожениях.
13	Неотложные состояния в клинике инфекционных заболеваний	Этиология, эпидемиология, диагностика и неотложная помощь при тифопаратифозных заболеваниях, сальмонеллезе, пищевых токсикоинфекциях, ботулизме, гриппе и его осложнениях, дифтерии. Диагностика и неотложная помощь при менингококковой инфекции, менингитах, энцефалитах, столбняке. Врачебная тактика, меры самозащиты при особо опасных и карантинных инфекциях (холера, чума, сибирская язва, спид). Особенности течения и неотложной помощи при инфекционных заболеваниях у новорожденных. Диагностика и лечение эндотоксического шока у детей и взрослых.
14	Методы обследования в травматологии и ортопедии. Общие вопросы травматологии	Основные клинические методы исследования больных с повреждениями и заболеваниями опорно-двигательного аппарата. Диагностика переломов и вывихов. Измерение длины конечностей и их сегментов. Виды укорочений конечностей и их определение. Рентгенологические, радиологические, электрофизиологические и лабораторные методы исследования в травматологии. Современные классификации переломов и вывихов, современные принципы и методы лечения переломов и вывихов,

		мозга). Диагностика и неотложная терапия при травмах глотки, гортани и пищевода, нагноительных процессах и инородных телах. Особенности тактики и ведения при минно-взрывной травме, при огнестрельных ранениях. Клинические проявления и неотложная помощь при остром приступе глаукомы. Характеристика ранений, термических и химических ожогов глаза, принципы неотложной помощи, показания к госпитализации.
8	Неотложные состояния при травмах и заболеваниях нервной системы	Классификация и диагностика черепно-мозговой травмы, клиническое течение различных типов компрессионно-контузионного синдрома, общие принципы их лечения на догоспитальном этапе. Классификация и диагностика травм спинного мозга, принципы лечения, особенности транспортировки. Классификация, диагностика и лечение при судорожных состояниях, особенности развития у детей. Классификация, диагностика и неотложная помощь при острых нарушениях мозгового кровообращения. Диагностика и неотложная помощь при острых воспалительных заболеваниях головного и спинного мозга и его оболочек.
9	Неотложные состояния в акушерско-гинекологической практике	Этиология, патогенез и клиника токсикозов беременных, неотложная помощь при эклампсии. Диагностика и неотложная терапия при абортах и преждевременных родах, патогенез кровотечения при преждевременных родах. Общие принципы ведения родов вне стационара. Диагностика и неотложная терапия при поздних сроках беременности, родах и послеродовом периоде. Патогенез геморрагического шока в акушерстве, принципы интенсивной терапии. Клинические проявления септических заболеваний (метрэндомиоцитит, перитонит) и неотложная помощь при них. Диагностика и неотложная помощь при внематочной беременности, апоплексии яичника и дисфункциональных маточных кровотечениях. Диагностика и неотложная терапия при острых воспалительных заболеваниях женских половых органов.
10	Неотложные состояния в психиатрической практике	Клиническая картина психопатологических синдромов, их классификация, принципы неотложной помощи. Клинические проявления шизофрении и

		настикалық, спорттық-қолданбалы, ойындық жаттығулардың бейспецификалық және жалпы жаттығулық әсерлері. Арнайы гимнастикалық жаттығулардың патогенездік өзара әрекеті. Сылбыр, белсенді және белсенді-сылбыр жаттығулар. Емдік дене шынықтыру негізгі формаларының сипаттамасы (танцертеңгі гигиеналық гимнастика, емдік гимнастика, терренкур, мөлшерлік жүріс, ойындық жаттығулар, өзіндік жаттығулар). Дене жаттығуын қабылдау әдістері. Емдік жаттығу - ол ЕДШ негізгі формасы. Емдік жаттығу емшараларын жүргізу әдістері: жеке, шағын топтық және топтық. Дене жаттығуының емдік қабылдау кезеңдері және қозғалу тәртіптері: төсектік, бөлмелік, еркін, жеңілдетілген, жеңілдетіп жаттықтандыратын, жаттықтандыратын. Емдік жаттығудың жеке және топтық шұғылдануын жүргізу әдістемелері. Дене жаттығуының әдістемелік негізін есепке ала отырып дене машықтануын мөлшерлеу. Жаттығумен шұғылдану үдерісінде жүктемені бөлудің критерилері ретіндегі физиологиялық сызықтар. Спортшылардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып денеге түсетін ауырлықтың ауқымын түзету. Гидрокинезотерапия. Механотерапия. Эрготерапия. Сулы ортаның организмге тигізетін әсері. Гидрокинезотерапия көрсетімдері мен қарсы көрсетімдері. Механотерапияның емдік әсерінің механизмі және әдістемелері. Жаттығу құрылғылары мен құралдарының түрлері және әртүрлі патологияларда оларды қолдану ерекшеліктері. Механотерапияның қарсы көрсетімдері. Эрготерапияның түрлері. Тұрмыстық оңалту. Өзіне өзі қызмет етуді қалпына келтіру тиімділігін бағалау. Еңбек терапиясы және оның түрлері. Еңбек терапиясы әсерінің механизмдері. Еңбек терапиясының көрсетімдері мен қарсы көрсетімдері. Механотерапия құралдары (блоктық, маятниктік), механоаппараттардың әр түрін қолдану мақсаты мен әдістемелері. Жаттығу құрылғылары, олардың түрлері және оларды тағайындау. Жаттығу құрылғыларын қолдану әдістемелері. Тұрмыстық оңалту әдістемелері. Еңбек терапиясының жалпы шынықтыратын, қалпына келтіретін, кәсіби түрлері. Еңбек дағдылары тәрбиесі. ЕДШ кабинеті және бөлімшесі. Материалдық базасы, құрал-жабдықтары. Құжаттамалары. Дәрігер және ЕДШ әдіскерінің міндеттері мен жүктемесінің нормасы.
--	--	---

27	Массаж	Массаждың физиологиялық негізі. Массаждың гигиеналық негізі. Массаждың нерв жүйесіне және теріге тигізетін әсері. Массаждың жүрек-тамыр және таныс алу жүйелеріне тигізетін әсері. Массаждың буын-байлам жүйесіне және бұлшықеттерге тигізетін әсері. Массаждың эндокриндік жүйе мен зат алмасуына тигізетін әсері. Массаж жүйесі мен формалары. Массаж бөлмесі мен құрал-жабдықтарына қойылатын талаптар. Массаж жасаушы мен массаж алушыға қойылатын талаптар. Массаж жасаушы жұмысының тәртібі. Массаж көрсетімдері мен қарсы көрсетімдері. Массаж жүйесі. Массаж формалары: қолмен, құрал-жабдықтармен, комбинацияланған. Массаждың түрлері. Өздігінен массаж жасау. Ой және дене шаршауы кезінде жүргізілетін массаждар. Спорттық массаж. Емдік массаж. Спортшылдарды даярлау кезеңінде жасалынатын массаждардың ерекшеліктері. Көрсетімдері мен қарсы көрсетімдері. Спорттағы массаж жүйесі. Массаждың формалары, құрал-жабдықтармен қамтамасыз етілуі. Лимфамат. Хивамат. Латекстік банкілер. Су-джок туралы түсінік. Массаждың тәсілдері және оны орындау техникасы. Массаж тәсілдерінің физиологиялық негіздемесі. Тәсілдердің сипаттамасы және олардың емдік әсері. Сипалау. Тәсілдердің түрлері. Тәсілдерді орындау техникасы. Укалау. Тәсілдердің түрлері. Сығу. Тәсілдерді орындау техникасы. Физиологиялық және емдік әсерлері. Ысқылау, оның түрлері. Қозғалыс: белсенді, сылбыр. Соқпалы тәсілдер. Тәсілдердің түрлері. Тәсілдерді орындау техникасы. Физиологиялық және емдік әсерлері. Сілкіндіру соққылары. Тәсілдерді орындау техникасы. Вибрация. Спорттық массаждың жеке әдістері. Спорттық массаждың түрлері: жаттығулық, алдын-ала жасалынатын, қалпына келтіретін. Спорттың жеке бір түрлерінде массажды қолданудың ерекшеліктері. Спорт практикасындағы массаж және монша. Қалпына келтірудің басқа да заттарымен біріктіре отырып жасалынатын массаж. Тірек-қимыл жүйесінің жаракаттары (соғып алу, жыртылу, контрактуралар) мен аурулары кезінде қолданылатын емдік массаждар.
----	--------	---

2	Варикозная болезнь. Облитерирующий эндоартериит	Признаки обострения тромбоза и тактика ведения больных, показания к госпитализации, профилактика осложнений. Облитерирующий эндоартериит: клиническая диагностика, лечение, профилактика прогрессирования и осложнений. Показания к оперативному вмешательству. Лечение в послеоперационном периоде.
3	Хирургические заболевания органов грудной и брюшной полости и неотложные состояния, осложняющие их течение	Диагностика и неотложная терапия при повреждениях груди, механизмы развития острой дыхательной недостаточности, принципы лечения различных видов пневмоторакса, тактика при гемотораксе, неотложная помощь. Семиотика урологических заболеваний, неотложная помощь при острой задержке мочи. Основы диагностики и неотложной помощи при воспалительных заболеваниях половых органов у мужчин, травмах мочеполовых органов. «Острый живот» - острый аппендицит, прободная язва желудка и двенадцатиперстной кишки, острый холецистит, острый панкреатит, острая кишечная непроходимость, острый перитонит, ущемленные грыжи, острые желудочно-кишечные кровотечения. Диагностика и неотложная терапия при остром аппендиците, особенности диагностики у беременных, в детском и старческом возрасте.
4	Заболевания прямой кишки и заднего прохода	Геморрой, трещины ануса, выпадение прямой кишки, проктит, парапроктит. Клинические проявления, диагностика в условиях ПМСП, лечение с позиций доказательной медицины.
5	Гнойные заболевания, раневая инфекция	Фурункул, карбункул, гидраденит, абсцесс, флегмона, лимфаденит, панариций, остеомиелит (гематогенный и травматический), сепсис, гангрена. Клинические проявления, диагностика, лечение с позиций доказательной медицины.
6	Неотложная первая врачебная помощь при неотложных состояниях в хирургии	Неотложная первая врачебная помощь больным, имеющим ранения, ожоги, отморожения, травмы, при массовом поступлении их из очага катастрофы. Понятие о «малой» хирургии.
7	Неотложные состояния при заболеваниях и травмах уха, горла и носа, при заболеваниях и травмах глаза	Принципы диагностики и лечения при ранениях и инородных телах. Диагностика и неотложная терапия при переломах костей носа, носовых кровотечениях, внутричерепных осложнениях заболеваний носа и придаточных пазух (лептоменингит, абсцесс

41	Очаговая хроническая инфекция	Причины хронизации инфекционных болезней в детском возрасте. Множественный несанированный кариес. Тонзиллокардиогенный синдром. Заболевания желудка, 12-перстной кишки и желчевыводящих путей. Дисбактериоз. Санация. Профилактика. Особенности врачебно-педагогического контроля у детей с очаговой хронической инфекцией. Допуск к занятиям после перенесенного заболевания.
42	Антидопинговый контроль в спорте	Организация антидопингового контроля в мире и стране. Антидопинговый контроль как система специальных мероприятий. ВАДА. НАДА. Структура, цели, задачи. Допинг и причины его использования. Нормативно-правовая база. Структура допинг-листа ВАДА. Нарушение антидопинговых правил. Классы запрещенных субстанций и методов. Программа мониторинга. Соревновательный и внесоревновательный антидопинговый контроль. Антидопинговые лаборатории. Процедура забора и транспортировки биопроб. Выбор спортсмена для допинг-контроля, забор биоматериалов, транспортировка проб. Оформление протокольных документов. Наиболее частые ошибки. Разрешение на терапевтическое применение. Оформление разрешений (стандартная и сокращенная формы) на терапевтическое применение запрещенных субстанций. Ответственность сторон. Санкции.
Итого - 120 часов		
Общая хирургия и травматология		
1	Общие принципы организации хирургической помощи на догоспитальном этапе	Структура хирургической службы поликлиники, травматологического пункта. Объем консервативного и оперативного хирургического лечения. Основной контингент хирургических амбулаторных больных Организация и оснащение хирургического кабинета. Амбулаторная операционная – особенности асептики. Порядок амбулаторного приема хирургических больных. Стационар одного дня. Диспансеризация хирургических больных. Порядок госпитализации плановых и экстренных больных. Хирургические аспекты диспансеризации населения. Врачебное обследование хирургического больного в амбулаторно-поликлинических условиях и на дому.

		Нерв жүйесінің аурулары мен жарақаттары кезінде қолданылатын емдік массаждар. Қабыртқааралық нервтердің невралгиясы және шонданай нервтің невриті кезінде жасалынатын массаждар. Спорттық массаждарда қолданылатын негізгі дәрілік заттар және олардың формалары. Салыстырмалы түрдегі сипаттамасы. Жылытатын және суытатын массаждық заттар. Қолданылу көрсетімдері мен қарсы көрсетімдері. Жанама әсерлері.
28	Спорттық еңбекке қабілеттілікті қалпына келтірудің психологиялық әдістері	Спортта кездесетін неврологиялық бұзылыстар. Себептері мен ағымының ерекшеліктері. Мөлшерден тыс жаттығу. Астениялық бұзылыстар. Депрессиялық бұзылыстар. Ипохондриялық бұзылыстар. Бұзылыстарды тудыратын факторлар және оларды түзету. Фармакотерапия мен психотерапияның комбинациясы. Спорт медицинасында қолданылатын нервтік бұзылыстарды түзету әдістері. Спорттық еңбекке қабілеттілікті қалпына келтірудің тиімді психотерапиялық әдістерін қолдану. Идеомоторлы жаттығу. Фармакологиялық заттар. Аутогенді жаттығу. Спортшылардың өзін өзі бақылауы.
29	Қалпына келтірудің педагогикалық әдістері	Жеке жаттығулармен айналысуды дұрыс ұйымдастыру. Спортшылар организмнің функциялық жағдайын ескере отырып жаттығуға берілетін жүктемені тиімді түрде жоспарлау. Жаттығулық және жарыстық микро- және макроциклдердің тиімді кестелері. Денеге түсетін ауырлықты түзету варианттары. Жаттығулармен айналысудың тиімді құрылымы. Жүктемелерді индивидуализация жасау. Жаттығуды және шұғылданудың қорытынды бөлімдерін дұрыс жүргізу. Жеке жаттығулар мен жаттығулармен шұғылданудың арасындағы әртүрлі ұзақтығымен ерекшелінетін демалысты ұтымды пайдалану. Спортта және фитнесітегі жаттығу сабақтары құрылымының жалпы қағидаттары. Спортшыны қалпына келтірудегі жаттықтырушының рөлі.
30	Денешынықтырумен және спортпен тиімсіз айналысу кезінде туындайтын патологиялық жағдайлар	Жіті және созылмалы артық күш жұмсау. Қанайналымының кенеттен тоқтауы. Бүйрек және бауыр функцияларының жіті жеткіліксіздіктері. Таралған тамыршілік қан ұюы синдромы. Денеге созылмалы артық күш жұмсау. «Спорттық ауру». Тым көп жаттығудың кезеңдері. Шаршаудың сыртқы белгілері.

		Екінші реттегі иммундық тапшылық көріністері. Жаттығу үдерісін түзету варианттары, қалпына келтіруде қолданылатын құралдар және әдістер. Аллергияның негізгі көріністері. «Тым көп жаттығудан болатын аллергия». Артық күш жұмсау себебінің этио-патогенезі. Диагностикалау критерилері. Әртүрлі спортта жүргізілетін іс-шаралар профилактикасының салыстырмалы сипаттамасы. Спорт түрлеріндегі таралуы.
31	Жүрек-тамыр жүйесіне артық күш жұмсау	Денеге артық күш жұмсау кезіндегі жүрек миокардының дистрофиясы. Миокардиодистрофия дамуының саралау диагностикасы. Фармакологиялық сынақтар. ДКМД сырқаттанған спортшыларды жүргізу тактикасы. Емі. Жүрек-тамыр жүйесіне артық күш жұмсаудың көрінісі ретіндегі артериялық гипертензия. Митралды қақпақша пролапсы (МҚП), МҚП бар спортшыны жүргізу тактикасы. Фармакологиялық сынақтар. Миокардиодистрофиямен сырқаттанған спортшыны жүргізу тактикасы. Метаболизмдік заттар. Антигипоксантаңтар.
32	Нерв жүйесіне артық күш жұмсау	Мөлшерден тыс жаттығу ОНЖ артық күш жұмсауды білдіреді. Психосоматикалық аурулар. Психосоматикалық бұзылыстардың клиникалық көріністері. Спортшылардағы вегетативті дисрегуляция. Ипохондриялық бұзылыстар. Психосоматикалық бұзылыстарды емдеу. Психосоматикалық бұзылыстардың синдромдары. Психосоматикалық бұзылыстар этиологиясының негізгі теориялық тұжырымдамалары. Күйзеліс теориясы. Спортшылардың невроздық жағдайларының варианттары. Психосоматикалық бұзылыстар. Психосоматикалық бұзылыстардың клиникалық көріністері. Психосоматикалық бұзылыстарды емдеу. Психотерапияның тактикасы. Психотерапия.
33	Тірек-қимыл жүйесіне артық күш жұмсау	Мөлшерден тыс артық күш жұмсау кезінде ТҚЖ зақымдануы. Тендинит. Неврит. Артроздар. Гемартроз. Буындық «тышқан» (артрёмфит). Бурсит. Бұлшықет қалталарындағы қысымның жоғарлауы синдромы. Шаршаулық сынықтар. Тірек-қимыл аппаратының спорттағы зақымдану себептері. Тірек-қимыл жүйесіне артық ауырлық түсіру белгілері кезіндегі спорт медицинасы дәрігерінің тактикасы. Дамыл. Мұз. Қысым. Көтерілу. Тірек-қимыл жүйесіне созылмалы түрде артық күш жұмсауды емдеудің

		Показания и противопоказания к физиотерапевтическому лечению в спортивной медицине. Механизмы формирования реакций организма на лечебные физические факторы. Местные и общие реакции. Основные принципы лечебного применения физических факторов. Техника безопасности. Показания и противопоказания к назначению физиотерапевтических процедур. Сочетаемость различных физиотерапии. Контроль исполнения и эффективности назначений. Лечебное применение постоянного, импульсного и переменного электрического тока. Термические факторы. Взаимодействие с организмом. Биофизические основы фототерапии, гидробальнеотерапии. Особенности применения в спортивно-медицинской практике.
39	Профилактика травм и заболеваний в спорте	Способы профилактики травм и заболеваний в спорте. Допуск к тренировкам и соревнованиям. Рациональная организация тренировочного процесса и врачебного контроля. Своевременная диагностика и полное выздоровление после травм. Тейпирование. Использование ортезов. Коррекция питания. Техника безопасности. Защитные приспособления. Санитарно-эпидемиологический режим. Врачебно-педагогический контроль выполнения назначений и рекомендаций, воспитательная работа со спортсменами.
40	Особенности питания спортсменов	Питание спортсменов: биохимические и физиологические основы. Понятие о рациональном питании. Основные питательные вещества: белки, жиры, углеводы, витамины, микроэлементы и вода. Витамины и витаминоподобные вещества. Микро- и макроэлементы. Биологически активные добавки. Питание в дороге и на дистанции. Санитарно-гигиеническое обеспечение адекватного питания. Углеводное насыщение. Особенности питания спортсменов на этапах подготовки. Сравнительная характеристика вариантов восполнения энергозатрат в тренировочной и соревновательной деятельности спортсменов. Теория «углеводного» и «белкового» окна. Профилактика дефицита минералов и витаминов. Питьевой режим на тренировках и соревнованиях.

		Имобилизация. Тейпирование. Ортезы. Принципы лечения и курации спортсменов с повреждением кожных покровов. Профилактика травм мышц и кожных покровов. Черепно-мозговые травмы. Общая характеристика повреждений костей и суставов у спортсменов. Классификация (по МКБ-10). Усталостные переломы. Причины. Клинические признаки. Дегенеративные изменения в суставах. Остеопороз. Коррекция учебно-тренировочного процесса у спортсменов после перенесенных травм и заболеваний опорно-двигательного аппарата. Требования к экипировке спортсмена. Спортивные травмы и заболевания у детей и подростков. Малые аномалии развития у детей и подростков. Синдром передней лестничной мышцы. Недоразвитие тел позвонков. Причина врожденного сколиоза. Остеохондропатии. Болезнь Пертеса. Болезнь Шляттера. Крипторхизм. Комплекс профилактических мероприятий в детско-юношеском спорте.
37	Особенности травм и заболеваний позвоночника и костей таза в спорте	Повреждения позвонков, межпозвонковых дисков и костей таза в зависимости от механизма травмы. Клинические признаки. Принципы комплексного восстановления. Спондилез. Протрузии и грыжи МПД. Сколиоз. Непрямой механизм травмы позвоночника (травма вследствие осевой нагрузки, резкое или чрезмерное сгибание, хлыстовый механизм травмы). Компрессионные переломы позвонков. «Функциональные» заболевания позвоночника. Методы диагностики
38	Реабилитация физическими методами	Определение медицинской реабилитации. Виды реабилитации. ЛФК – метод неспецифической, патогенетической и функциональной терапии. Общая и специальная тренировка в процессе занятий лечебной физической культурой. Стимулирующее влияние и трофическое действие физических упражнений. Механизмы формирования компенсаций. Нормализация функций и расширение функциональных возможностей. ЛФК как способ психологической реабилитации больных. Показания и противопоказания к применению лечебной физкультуры.

		қазіргі таңдағы жаңа қадамдары. ТҚА артық күш жұмсауды дәрігерлік-педагогикалық түзету.
34	Асқорыту, зәр шығару және қан жүйелеріне артық күш жұмсау	Асқорыту жүйесіне артық күш жұмсау. Диспепсиялық синдром. Бауырдың ауырсыну синдромы. Себептері. Жүргізу тактикасы. Зәр шығару жүйесіне артық күш жұмсау. Зертханалық диагностика. Протеинуриялық және гематуриялық синдромдар. Қан жүйесіне артық күш жұмсау. Анемия. Патогенезі. Лейкопения. Артық күш жұмсауды алдын алу. Бауырдың ауырсыну синдромымен сырқаттанатын спортшыларды емдеудің қазіргі таңдағы жаңа әдістері. Тюбаж әдістемесі. Гематуриялық және протеинуриялық синдромдар кезіндегі спорт медицинасы дәрігерінің әрекеті. Қан жүйесінің патологиясымен сырқаттанатын спортшыларды жүргізу тактикасы. Спортшыларды даярлау кезеңінде асқорыту, зәр шығару және қан жүйелеріне артық күш жұмсау кезінде жүргізілетін алдын алу іс-шаралары.
35	Спорт медицинасының практикасында кездесетін шұғыл жағдайлар	Анафилактикалық шок. Гипогликемиялық жағдайлар. Гипогликемиялық кома. Талып қалу. Қатты тоңу. Ыстықтан жарақаттану. Дегидратация. Суға кетіп қалу. Денеге күш түсіру кезіндегі бронх демікпесі. Спорт медицинасы дәрігерінің практикасында кездесетін шұғыл жағдайларға жедел көмек көрсету ерекшеліктері.
36	Спорттық жарақаттанушылық	Спорттық жарақаттанушылықтың жалпы сипаттамасы. Спорттық жарақаттанушылықтың түрлері, пайда болу механизмдері (тікелей, тікелей емес, комбинацияланған). Спорттық жарақаттанушылықтың пайда болу себептері (ұйымдық, әдістемелік, анатомиялық-физиологиялық). Себепші болатын факторлар. Әртүрлі спорттағы жарақаттардың сипаттамасы. Бұлшықеттер мен тері жамылғысының жарақаттары. Бұлшықеттердің зақымдануы (соғып алу, созылу). Сіңірлер мен байламдардың зақымдануы. Спорттағы жиі кездесетін бұлшықет жарақаттары (санның төртбасты бұлшықеті, балтыр бұлшықеті, иықтың екібасты және үшбасты бұлшықеттері, ахиллов сіңірі). Бұлшықет жарақаты кезінде көрсетілетін алғашқы көмек. Имобилизация. Ленталау. Ортездер. Тері жамылғысы жарақатымен қаралған спортшыларға жетекшілік ету және емдеу қағидаттары. Бұлшықеттер мен

		тері жамылғысының жарақаттарын алдын алу. Бас-сүйек-ми жарақаттары. Спортшылардағы сүйектер мен буындар зақымдануының жалпы сипаттамасы. Жіктөмесі (АХЖ-10). Жадаулық сынықтар. Себептері. Клиникалық белгілері. Буындарда кездесетін дегенеративті өзгерістер. Остеопороз. Тірек-қимыл аппаратының жарақаттары мен ауруларынан кейін спортшыларға оқу-жаттығу жұмыстарын жүргізу арқылы түзету. Спортшылардың жабдықтарына қойылатын талаптар. Балалар мен жасөспірімдерде кездесетін спорттық жарақаттар. Балалар мен жасөспірімдерде кездесетін даму аномалиялары. Алдыңғы сатылы бұлшықет синдромы. Омыртқалар денесінің жетілмей қалуы. Туа біткен сколиоздың даму себептері. Остеохондропатиялар. Пертес ауруы. Шляттер ауруы. Крипторхизм. Балалар-жасөспірімдер спортында жүргізілетін алдын алу іс-шараларының жиынтығы.
37	Спорттағы омыртқа және жамбас сүйектері жарақаттары мен ауруларының ерекшеліктері	Жарақаттың механизміне байланысты омыртқа, омыртқааралық дискілер және жамбас сүйектерінің зақымдануы. Клиникалық белгілері. Кешенді қалпына келтіру принциптері. Спондилез. ОАД протрузиялары және жарықтары. Сколиоз. Омыртқа жарақаттарының тікелей емес механизмдері (білікке түсетін ауырлықтың салдарынан болатын жарақаттар, оқыс немесе шектен тыс бұғу кезіндегі жарақаттар, жарақаттың «шыбықты» механизмі). Омыртқалардың компрессиялық сынығы. Омыртқаның «функциялық» аурулары. Диагностика әдістері.
38	Дене жаттығулары әдістерімен оңалту	Медициналық оңалтуды анықтау. Оңалтудың түрлері. ЕДШ–бейспецификалық, патогенездік және функциялық емдеу әдістері. ЕДШ шұғылдану үдерісіндегі жалпы және арнайы жаттығулар. Дене жаттығуларының ширатушы және трофикалық әсерлері. Компенсацияның қалыптасу механизмі. Функциялардың бір қалыпқа келуі және функциялық мүмкіншіліктерді кеңейту. ЕДШ - ол науқастарды психологиялық сауықтыру әдісі. ЕДШ қабылдау көрсетімдері мен қарсы көрсетімдері. Спорт медицинасындағы физиологиялық ем көрсетімдері мен қарсы көрсетімдері. Емдік күш ықпалдарына организм әрекетінің қалыптасу механизмы.

		пряжения опорно-двигательного аппарата. Покой. Лед. Давление. Подъем. Современные подходы к лечению хронического перенапряжения опорно-двигательного аппарата. Врачебно-педагогическая коррекция перенапряжения ОДА.
34	Перенапряжение пищеварительной, мочевыделительной системы и системы крови	Перенапряжение пищеварительной системы. Диспепсический синдром. Печеночно-болевой синдром. Причины. Тактика ведения. Перенапряжение мочевыделительной системы. Лабораторная диагностика. Протеинурический и гематурический синдром. Перенапряжение системы крови. Анемия. Патогенез. Лейкопения. Профилактика перенапряжения. Основные подходы к лечению спортсменов, страдающих печеночно-болевым синдромом. Методика тубажа. Действия врача спортивной медицины при гематурическом и протеинурическом синдроме. Тактика ведения спортсменов, страдающих патологией системы крови. Профилактические мероприятия при перенапряжении пищеварительной, мочевыделительной и системы крови на этапах подготовки спортсменов.
35	Неотложные состояния в практике спортивной медицины	Анафилактический шок. Гипогликемическое состояние. Гипогликемическая кома. Обмороки. Переохлаждение. Тепловые поражения. Дегидратация. Утопление. Бронхиальная астма физического напряжения. Особенности оказания первой помощи при рассмотренных неотложных состояниях в практике врача спортивной медицины.
36	Спортивный травматизм	Общая характеристика спортивного травматизма. Виды спортивных травм, механизмы возникновения (прямой, непрямой, комбинированный). Причины спортивного травматизма (организационные, методические, анатомо-физиологические). Способствующие факторы. Характеристика травматизма в отдельных видах спорта. Травмы мышц и кожных покровов. Повреждения (ушибы, разрывы, растяжения) мышц. Характеристика повреждений сухожилий и связок. Наиболее часто встречающиеся травмы мышц в различных видах спорта (четырехглавой мышцы бедра, икроножной мышцы, двуглавой и трехглавой мышцы плеча, ахиллова сухожилия). Первая помощь при травмах мышц.

		Внешние признаки утомления. Проявления вторичного иммунодефицита. Варианты коррекции тренировочного процесса, применение восстановительных средств и методов. Основные проявления физических аллергий. «Аллергия перенапряжения». Этиопатогенетические причины перенапряжения. Критерии диагностики. Сравнительная характеристика профилактических мероприятий в различных видах спорта и возраста. Распространенность в видах спорта.
31	Перенапряжение сердечно-сосудистой системы	Дистрофия миокарда физического перенапряжения. Дифференциальная диагностика генеза миокардиодистрофии. Фармакологические пробы. Тактика ведения спортсменов с ДМФП. Лечение. Артериальная гипертензия как проявление перенапряжения сердечно-сосудистой системы. Проллапс митрального клапана (ПМК), тактика ведения спортсменов с ПМК. Фармакологические пробы. Тактика ведения спортсменов с миокардиодистрофией. Метаболические препараты. Антигипоксанта
32	Перенапряжение нервной системы	Перетренированность как перенапряжение ЦНС. Психосоматические заболевания. Клинические проявления психосоматических расстройств. Вегетативная дисрегуляция у спортсменов. Ипохондрические нарушения. Лечение психосоматических расстройств. Синдромы-мишени при психосоматических расстройствах. Основные теоретические концепции этиологии психосоматических расстройств. Теория стресса. Варианты невротических состояний у спортсменов. Психосоматические нарушения. Клинические проявления психосоматических расстройств. Лечение психосоматических расстройств. Тактика психофармакотерапии. Психотерапия.
33	Перенапряжение опорно-двигательного аппарата	Повреждения ОДА, вызываемые чрезмерными физическими нагрузками. Тендинит. Неврит. Артрозы. Гемартроз. Суставные «мышцы». Бурсит. Синдром повышенного давления в мышечной лакуне. Усталостные переломы. Причины спортивных повреждений опорно-двигательного аппарата. Тактика врача спортивной медицины при признаках перена-

		Жергілікті және жалпы әрекеттер. Факторлар емін қолданудың негізгі қағидаттары. Қауіпсіздік техникасы. Физиотерапиялық емшараны тағайындаудың көрсетімдері мен қарсы көрсетімдері. Әртүрлі физиотерапияның үйлесушілігі. Орындалуын бақылау және тағайындау тиімділігі. Тұрақты, импульсті және айналымы тоқтарды емдік максатта қолдану. Жылу факторлары. Организммен өзара әрекеті. Фототерапия мен гидробальнеотерапияның биофизикалық негізі. Спорттық-медициналық практикада қолдану ерекшеліктері.
39	Спорттағы жарақаттар мен ауруларды алдын алу	Спорттағы жарақаттар мен ауруларды алдын алудың тәсілдері. Жаттығулар мен жарыстарға жіберу рұқсаты. Жаттығу үдерісін және дәрігерлік бақылауды тиімді түрде ұйымастыру. Жарақаттан кейінгі уақытылы диагностика және толық оңалту. Лентау. Ортесдерді қолдану. Тамақтандыруды реттеу. Қауіпсіздікті сақтау техникасы. Қорғаныш құралдары. Санитарлық-эпидемиялық режимі. Тағайындаулар мен ұсыныстарды орындаудағы дәрігерлік-педагогикалық бақылау жұмыстары және ұсыныстары, спортшылармен тәрбиелік жұмыс жүргізу.
40	Спортшыларды тамақтандыру ерекшеліктері	Спортшыларды тамақтандыру: биохимиялық және физиологиялық негіздері. Тиімді тамақтандыру туралы түсінік. Негізгі нәрлі заттар: нәруыздар, майлар, көмірсулар, дәрумендер, микроэлементтер және су. Дәрумендер және дәрумен тектес заттар. Микро- және макроэлементтер. Биологиялық белсенді қоспалар. Жолда және қашықтықта тамақтану. Адекватты тамақтандыруды санитарлық-гигиеналық қамтамасыз ету. Көмірсумен қанықтыру. Дайындық кезеңінде спортшылардың тамақтану ерекшеліктері. Спортшылардың жаттығуда және жарыстарда жіберген күшін толтырудың салыстырмалы сипаттамасы. «Көмірсулық» және «нәруыздық» алмасу теориялары. Минералдар мен дәрумендердің тапшылығын алдын алу. Жаттығулар мен жарыстар кезінде су ішу режимі.
41	Ошақты созылмалы инфекция	Балалық жастағы жұқпалы аурулардың созылмалы болып келуінің себептері. Көптеген тазартылмаған тісжегі. Тонзилокардиогенді синдром. Асқазан, ұлтабар және өт шығару жолдарының аурулары. Дисбак-

		териоз. Тазарту. Алдын алу. Ошақты созылмалы инфекциямен сырқаттанатын балаларға жүргізілетін дәрігерлік-педагогикалық бақылау ерекшеліктері. Аурудан сауыққаннан кейін жаттығуға жіберу рұқсаты.
42	Спорттағы допингке қарсы бақылау	Әлемде және елімізде допингке қарсы бақылау жұмыстарын ұйымдастыру. Допингке қарсы бақылау ол арнайы іс-шара жүйесі. ВАДА. НАДА. Құрылымы, мақсаты, міндеттері. Допинг және оны қолдану себептері. Нормативті-құқықтық база. Допинг-парақ құрылымы. ВАДА. Допингке қарсы ережелердің бұзылуы. Рұқсат етілмейтін субстанциялардың класстары және әдістері. Мониторинг бағдарламасы. Жарыс кезінде және жарыстан тыс допингке қарсы бақылау. Допингке қарсы зертханалар. Биологиялық сынақтарды алу және тасымалдау шаралары. Допинг-бақылауды жүргізу үшін спортшының қалауы, биологиялық материалдарды алу және сынақты тасымалдау. Хаттамалық құжаттарды ресімдеу. Жиі жіберілетін қателіктер. Терапиялық қолдану рұқсаты. Рұқсат етілмеген субстанцияларды емдеу мақсатында қабылдау рұқсатын ресімдеу (стандарттық және қысқартылған формалары). Екі жақтың да жауапкершілігі. Санкциялар
Барлығы 96 сағат		
Жалпы хирургия және травматология		
1	Ауруханаға дейінгі кезеңде хирургиялық көмек көрсетуді ұйымдастырудың жалпы қағидаттары	Емханадағы хирургиялық қызметтің және травматологиялық бөлімнің құрылымы. Консервативтік және хирургиялық емдердің ауқымы. Хирургиялық амбулаториялық науқастардың негізгі контингенттері. Хирургиялық кабинеттерді ұйымдастыру және жабдықтау. Амбулаториялық операциялық - асептикалардың ерекшеліктері. Хирургиялық науқастарды амбулаторияда қабылдау тәртібі. Бір күндік стационар. Хирургиялық науқастарды диспансеризациялау. Жоспарлы және шұғыл науқастарды ауруханаға жатқызу тәртібі. Тұрғындарды диспансеризациялаудың хирургиялық аспектілері. Амбулаториялық-емханалық жағдайда және үйде хирургиялық науқастарды дәрігерлік тексеру.
2	Варикозды ауру. Облитерациялайтын эндоартериит	Тромбофлебит өршуінің негізгі белгілері және науқастарды жүргізу тактикасы, ауруханаға жатқызу көрсетімдері, асқинуларды алдын алу. Облитерация

		ниях и травмах нервной системы. Массаж при невралгиях межреберных нервов и неврите седалищного нерва. Основные лекарственные формы и лекарственные средства, применяемые для спортивного массажа. Сравнительная характеристика. Разогревающие и охлаждающие массажные средства. Показания и противопоказания к применению. Побочные эффекты.
28	Психологические методы восстановления спортивной работоспособности	Невротические расстройства в спорте. Причины, особенности течения. Перетренированность. Астенические нарушения. Депрессивные нарушения. Ипохондрические нарушения. Способствующие факторы и их коррекция. Комбинация фармакотерапии и психотерапии. Методы коррекции невротических расстройств, применяемые в спортивной медицине. Использование методик рациональной психотерапии в восстановлении спортивной работоспособности. Идеомоторная тренировка. Фармакологические препараты. Аутогенная тренировка. Самоконтроль спортсменов.
29	Педагогические методы восстановления	Правильная организация отдельного тренировочного занятия. Рациональное планирование тренировочных нагрузок с учетом функционального состояния организма спортсменов. Оптимальный график тренировочных и соревновательных микро- и макроциклов. Варианты коррекции физической нагрузки. Рациональное построение тренировочных занятий. Индивидуализация нагрузки. Правильное проведение разминки и заключительной частей занятия. Использование интервалов отдыха различной продолжительности между выполнением отдельных упражнений и тренировочными занятиями. Общие принципы построения тренировочных занятий в спорте и фитнесе. Роль тренера в восстановлении спортсмена.
30	Патологические состояния при нерациональных занятиях физической культурой и спортом	Острое и хроническое перенапряжение. Внезапная остановка кровообращения. Острая почечная и печеночная недостаточность. Синдром диссеминированного внутрисосудистого свертывания крови. Хроническое физическое перенапряжение. «Спортивная болезнь». Стадии перетренированности.

		Кабинет и отделение ЛФК. Материальная база, оборудование. Документация. Обязанности и нормы нагрузки врача и методиста ЛФК.
27	Массаж	Физиологические основы массажа. Гигиенические основы массажа. Влияние массажа на нервную систему, кожу. Влияние массажа на сердечно-сосудистую и дыхательную систему. Влияние массажа на суставно-связочный аппарат и мышцы. Влияние массажа на эндокринную систему и обмен веществ. Системы и формы массажа. Требования к помещению и инвентарю. Требования к массажисту и массируемому. Режим работы массажиста. Показания и противопоказания к массажу. Системы массажа. Формы массажа: ручной, аппаратный, комбинированный. Виды массажа. Самомассаж. Массаж при умственном и физическом утомлении. Массаж спортивный. Массаж лечебный. Особенности массажа на этапах подготовки спортсменов. Показания и противопоказания. Системы массажа в спорте. Формы массажа, аппаратное обеспечение. Лимфамат. Хивамат. Латексные банки. Понятие о су-джок. Приемы массажа и техника их выполнения. Физиологическое обоснование приемов массажа. Характеристика и лечебное действие приемов. Поглаживание. Разновидности приема. Техника выполнения приема. Разминание. Разновидности приема. Выжимание. Техника выполнения. Физиологическое и лечебное действие. Растирание, его виды. Движения: активные, пассивные. Ударные приемы. Разновидности приема. Техника выполнения. Физиологическое и лечебное действие. Сотрясающие удары. Техника выполнения приема. Вибрация. Частные методики спортивного массажа. Виды спортивного массажа: тренировочный, предварительный, восстановительный. Особенности методики проведения массажа в отдельных видах спорта. Массаж и баня в практике спорта. Массаж в сочетании с другими средствами восстановления. Методика лечебного массажа при травмах и заболеваниях опорно-двигательного аппарата (ушибы, надрывы, контрактуры). Особенности массажа при заболева-

		лайтын эндоартериит: клиникалық диагностикасы, емі, үдеуін және асқинуын алдын алу. Оперативті іс-шаралар көрсетімдері. Операциядан кейінгі кезеңде емдеу.
3	Көкірек және құрсақ қуысы ағзаларының хирургиялық аурулары және шұғыл жағдайлары, олардың асқынған ағымдары	Кеуденің зақымдануы кезіндегі диагностикасы мен шұғыл терапиясы, жіті тыныс алу жеткіліксіздігі дамуының механизмы, әртүрлі пневмоторакстарды емдеу қағидаттары, гемоторакс кезіндегі тактика, шұғыл көмек. Урологиялық аурулар семиотикасы, зәр шығудың жіті тоқтауы кезіндегі шұғыл көмек. Еркек жыныс ағзаларының қабыну аурулары және несеп-жыныс ағзалары жарақатының диагностикасы және шұғыл көмек негізі. «Іштеспе» - жіті аппендицит, асқазан мен ұлтабардың тесілген ойықжаралары, жіті холецистит, жіті панкреатит, жіті ішек түйнелісі, жіті перитонит, қысылып қалған жарық, асқазан мен ішектен жіті қан кету. Жіті аппендицит кезіндегі диагностика және шұғыл терапия, жүкті әйелдердегі, балалық және кәрілік шақтағы диагностиканың ерекшеліктері.
4	Тікішек пен анус аурулары	Геморрой, анус сызаты, тікішектің түсіп кетуі, проктит, парапроктит. Клиникалық көріністері, АМСК жағдайындағы диагностикасы, дәлелді медицина ұстамымен емдеу.
5	Іріңді аурулар, жарақат инфекциясы	Фурункул, карбункул, гидраденит, абсцесс, флегмона, лимфаденит, күбіртке, остеомиелит (гематогенді және жарақаттық), сепсис, гангрена. Клиникалық көріністері, диагностикасы, дәлелді медицина ұстамымен емдеу.
6	Хирургиядағы шұғыл жағдайлар кезіндегі шұғыл алғашқы дәрігерлік көмек	Жарақаттанған, күйген, үсіген, апаттар ошағынан көптеп түскен науқастарға шұғыл алғашқы дәрігерлік көмек көрсету. «Шағын» хирургия туралы түсінік.
7	Құлақ, тамақ және мұрын аурулары мен жарақаттары, көз аурулары мен жарақаттары кезіндегі шұғыл жағдайлар	Жарақаттар мен бөгде денелер диагностикасы мен емдеу қағидаттары. Мұрын сүйектерінің сынығы, мұрыннан қан кету, мұрын мен мұрын маңы қуыстары ауруларының бассүйекішілік асқинулары (лептоменингит, ми абсцесі) кезіндегі диагностикасы мен шұғыл терапиясы. Жұтқыншақ, көмей және өңеш жарақаттары, іріңді үдерістер мен бөгде денелер кезіндегі диагностикасы мен шұғыл терапиясы.

		Минаның жарылуынан және оқ тигеннен болған жарақаттар кезіндегі дәрігердің тактикасы мен жүргізу ерекшеліктері. Глаукоманың жіті ұстамасы кезіндегі клиникалық көріністер мен шұғыл көмек. Көздің жарақаты мен ыстықтан және химиялық күйінің сипаттамасы, шұғыл көмек қағидаттары, ауруханаға жатқызу көрсетімдері.
8	Нерв жүйесінің аурулары мен жарақаттары кезіндегі шұғыл жағдайлар	Бассүйек-ми жарақатының жіктелуі мен диагностикасы, шайқалу-соғылу синдромы әртүрлі типтерінің клиникалық ағымы, ауруханаға дейінгі кезеңде оларды емдеудің жалпы қағидаттары. Жұлын жарақатының жіктелуі және диагностикасы, емдеу қағидаттары, тасымалдау ерекшеліктері. Құрысу жағдайының жіктелуі, диагностикасы және емі, балалардағы даму ерекшеліктері. Ми қанайналымы жіті бұзылыстарының жіктелуі, диагностикасы және емі. Ми, жұлын және оның қабықтарының жіті қабынбалы аурулар кезіндегі диагностикасы мен шұғыл көмек.
9	Акушериялық-гинекологиялық практикадағы шұғыл жағдайлар	Жүктілік токсикозының этиологиясы, патогенезі және клиникасы, эклампсия кезіндегі шұғыл көмек. Түсік тастау және мезгілінен ерте босану кезіндегі диагностикасы және шұғыл көмек, мезгілінен ерте босану кезіндегі қан кетудің патогенезі. Стационардан тыс уақытта босануды жүргізудің жалпы қағидаттары. Жүктіліктің кеш мерзімі, жүктілік және жүктіліктен кейінгі кезеңдердегі диагностикасы мен шұғыл көмек. Акушериядағы геморрагиялық шоктың патогенезі, интенсивті терапия қағидаттары. Сепсисі аурулардың клиникалық көріністері (метрэндоперитонит, перитонит) және осы аурулар кезіндегі шұғыл көмек. Жатырдан тыс жүктілік кезіндегі диагностика мен шұғыл көмек, анабез апоплексиясы және жатырлық дисфункциялық қан кетулер. Әйелдер жыныс ағзаларының жіті қабыну аурулары кезіндегі диагностика мен шұғыл терапия.
10	Психиатриялық практикадағы шұғыл жағдайлар	Психологиялық-патологиялық синдромдардың клиникалық көріністері, олардың жіктелуі, шұғыл көмек қағидаттары. Шизофренияның клиникалық көріністері, оның өршуі кезінде ауруханаға дейінгі кезеңде көрсетілетін шұғыл көмек. Маскүнем психозы, желікпелі-тежелу психозы және реактивті жағдайлар кезіндегі диагностика және шұғыл көмек.

		эффект гимнастических, спортивно-прикладных, игровых упражнений. Патогенетическое воздействие специальных гимнастических упражнений. Пассивные, активные и активно-пассивные упражнения. Характеристика основных форм лечебной физической культуры (утренняя гигиеническая гимнастика, лечебная гимнастика, терренкур, дозированная ходьба, игровое занятие, самостоятельные занятия). Методы применения физических упражнений. Лечебная гимнастика как основная форма ЛФК. Методы проведения процедуры лечебной гимнастики: индивидуальный, малогрупповой и групповой. Периоды лечебного применения физических упражнений и двигательные режимы: постельный, палатный, свободный, щадящий, щадяще-тренирующий, тренирующий. Методика проведения индивидуальных и групповых занятий лечебной гимнастикой. Дозирование физических упражнений с учетом методических основ физической тренировки. Физиологическая кривая как критерий оценки распределения нагрузки в процессе занятия. Коррекция объема физической нагрузки с учетом индивидуальных особенностей спортсмена. Гидрокинезотерапия. Механотерапия. Эрготерапия. Воздействие водной среды на организм. Показания и противопоказания к гидрокинезотерапии. Механизмы лечебного действия и методика механотерапии. Виды аппаратов и тренажеров и особенности их применения при различной патологии. Противопоказания к назначению механотерапии. Виды эрготерапии. Бытовая реабилитация. Оценка эффективности восстановления навыков самообслуживания. Трудотерапия, ее виды. Механизмы действия трудотерапии. Противопоказания к назначению трудотерапии. Аппараты для механотерапии (блоковые, маятниковые), цели и методика применения различных видов механоаппаратов. Тренажеры, их разновидности и назначение. Методика занятий с использованием тренажеров. Методика бытовой реабилитации. Общеукрепляющая, восстановительная, профессиональная трудотерапия. Трудовой режим. Воспитание трудовых навыков.
--	--	---

24	Медикаментозные методы восстановления спортивной работоспособности и реабилитации	Классификация фармакологических средств восстановления физической работоспособности, основные принципы их использования. Взаимодействие и антагонизм лекарственных средств. Биологически активные добавки в спорте. Витамины и витаминные комплексы, коэнзимы, макро- и микроэлементы, продукты повышенной биологической ценности. Препараты пластического и энергетического действия. Адаптогены. Биостимуляторы. Иммуномодуляторы. Нестероидные противовоспалительные средства. Фитотерапевтические препараты. Подбор рациональных схем коррекции спортивной работоспособности. Варианты фармакологической коррекции перенапряжения сердечно-сосудистой системы. Профилактика и лечение заболеваний ЖКТ. Основные принципы и схемы медикаментозного лечения травм и заболеваний опорно-двигательного аппарата. Предстартовая фармкоррекция. Особенности применения медикаментозных методов в экстремальных условиях. Профилактика дезадаптаций. Варианты фармакологической коррекции перенапряжения кардиореспираторной и мочевыделительной системы.
25	Физиотерапевтические методы восстановления спортивной работоспособности	Использование физических факторов в восстановлении спортивной работоспособности. Восстановительные средства общего воздействия (ванны, души, аэроионизация, массаж). Средства локального воздействия. Использование аппаратной физиотерапии для восстановления спортивной работоспособности. Электролечение. Бальнеотерапия. Криотерапия. Озонотерапия. Квантовая терапия. Совместимость и рациональное сочетание используемых средств. Противопоказания к применению физиотерапевтического лечения. Учет индивидуальных особенностей организма.
26	Средства ЛФК. Формы и методы применения физических упражнений	Использование средств ЛФК для восстановления физической работоспособности. Механизмы лечебного и восстановительного действия физических упражнений. Виды физических упражнений. Формы кинезотерапии. Гимнастические упражнения, их классификация. Спортивно-прикладные упражнения. Игры. Неспецифический и общетренирующий

11	Токсикологияның негізі	Улардың жіктемесі, улану ағымын анықтайтын негізгі факторлар және ауруханаға дейінгі кезеңде жүргізілетін уытсыздандыру әдісі. Жіті уланудың жіктемесі, жіті улану кезіндегі патологиялық синдромдар, емдеудің қазіргі таңдағы қағидаттары, экзотоксиндік шокты емдеудің ерекшеліктері. Балалар токсикологиясының ерекшеліктері, егде жастағы және кәрілік шақтағы жіті уланудың клиникалық ағымының ерекшеліктері. Алкоголмен және есірткі заттарымен уланған кездегі көмек көрсету ерекшеліктері.
12	Ыстықтан зақымдану кезіндегі шұғыл көмек	Күю туралы жалпы мәлімет, жіктемесі, күйік ауруының кезеңдері, күйік шоғының патогенезі мен клиникасы және интенсивті терапия әдістері. Күн өту, ыстық өту, жалпы тоңу және үсу кезіндегі диагностика мен шұғыл жәрдем.
13	Жұқпалы аурулар клиникасындағы шұғыл жағдайлар	Сүзек және сүзек тектес, сальмонеллез, тағамдық уытты инфекция, ботулизм, тұмау және оның асқынулары, күл (дифтерия) ауруларының этиологиясы, эпидемиологиясы, диагностикасы және аурулар кезіндегі шұғыл көмек. Менингококктық инфекциялар, менингиттер, энцефалиттер, сіреспе кезіндегі диагностика мен шұғыл көмек. Аса қауіпті және карантиндік инфекциялар кезіндегі (тырысқақ, оба, сібір ойықжарасы, ЖИТС) өзін өзі қорғау шаралары және дәрігер тактикасы. Нәрестелердегі жұқпалы аурулар кезіндегі ағымының ерекшеліктері және шұғыл көмек. Балалар мен ересектердегі эндотоксинді шоктың диагностикасы мен емі.
14	Травматология мен ортопедиядағы зерттеу әдістері. Травматологияның жалпы мәселелері	Тірек-қимыл аппаратының зақымдануларымен және ауруларымен сырқаттанатын науқастарды зерттеудің негізгі клиникалық әдістері. Сынықтар мен буындар шығуының диагностикасы. Аяқ пен қолдың және оның сегменттерінің ұзындықтарын өлшеу. Аяқ пен қол қысқаруының түрлері және оларды анықтау. Травматологиядағы рентгенологиялық, радиологиялық, электрофизиологиялық және зерт-ханалық зерттеу әдістері. Сынықтар мен буындар шығуының қазіргі таңдағы жіктемесі, сынықтар мен буындар шығуын емдеудің қазіргі таңдағы қағидаттары мен әдістері, сынықтар мен буындар шығуын консервативтік және операциялық емдерде туындайтын асқынулар мен салдарлар.

		Сүйектер мен жұмсақ тіндерге жасалынатын операциялық әрекеттің негізгі тәсілдері, тірек-қимыл жүйесі зақымданған науқастарды оңалту.
15	Жарақаттанушылықтың жалпы сипаттамасы. Себептері, алдын алу	Жарақат, жарақат туралы түсінік және оның жіктемесі. Жарақаттанушылықтың механизмі және пайда болу себебі. Соғып алу. Буындардың шығып кетуі, сынықтар. Сынықтардың жазылуы. Ауыртпалық дәрежесі. Шорлардың даму сатылары. Соңғы шорлардың қалыптасуы, бітісу кезеңдері. Бітісуге тигізетін емдеу әдістерінің әсері. Жарақатты алдын алу және әдістері.
16	Тірек-қимыл аппараты (ТҚА) жарақаттары мен аурулары диагностикасының клиникалық әдістері	Буыны шыққан және сынған науқастарды клиникалық тексеру. Коксартроз және омыртканың деформациясы кезіндегі науқастарды тексеру. Өртүрлі жарақаттармен зәбірленушіні тасымалдау. Науқасты сұрастыру. Жарақаттар биомеханикасы. Жарақаттардың белгілі бір тобын арнайы сұрақтармен анықтау. Науқасты сұрастырудың тәртібі мен реттілігі. Қосарланған жарақаттар кезіндегі көмек реттілігі.
17	Амбулаториялық-емханалық травматология	Емханадағы травматологиялық бөлім мен кабинеттің құрылымы және жұмысын ұйымдастыру. Тірек-қимыл аппаратының зақымдануы кезіндегі тасымалдау иммобилизациясы. Ғаныштық таңғыш және оның жасалу техникасы. Ғаныштық таңғыштардың түрлері. Тірек-қимыл аппаратының зақымдануы кезіндегі анестезияның түрлері. Сүйек сынықтарын орнына салу техникасы және шыққан буындарды қалпына келтіру тәсілдері.
18	Кеуде мен қол травматологиясы	Қабыртқа мен төс сынықтары, пневмо- және гемоторакс, иық белдеуі мен қол сынықтары. Жауырын мен бұғана сынықтары. Бұғананың шығып кетуі. Иық буынының шығуы және иық буынының қалталы-буынды аппаратының зақымдануы. Кәріжілік-білезік және білезік буындарының зақымдануы, қол басының білезіктегі және саусақтарындағы сүйектердің сынықтары, қол басы мен саусақтардың ашық зақымдануы, сіңірлердің зақымдануы.
19	Аяқ пен жамбас сүйектерінің травматологиясы	Сан буындарының жарақаттан шығып кетуі, сан сүйегінің сынуы, тізе буынының зақымдануы және тізетобықтың сынуы, сирақ сүйектерінің сынықтары. Сирақ-аяқ басы буынының зақымдануы, тобықтардың сынуы. Жамбастың сынуы және жамбас ағзаларының зақымдануы.

		нов с ограниченными возможностями. Организация и проведение врачебного контроля за спортсменами-инвалидами в зависимости от вида спорта и степени ограничения возможностей. Анализ результатов, разработка заключений и результатов.
22	Методы восстановления спортивной работоспособности	Принципы использования восстановительных средств в спорте. Сочетание утомления и восстановления как основа физиологической адаптации организма к физическим нагрузкам. Изменения в организме, лежащие в основе утомления. Восстановление работоспособности – основной критерий тренированности. Системный подход в использовании восстановительных средств. Педагогические средства. Психологические средства. Медицинские средства. Комплексное воздействие восстановительных средств на основные функциональные звенья организма: двигательную сферу, нервные процессы, обмен веществ и энергии, иммунный статус. Избирательное воздействие на функциональные звенья, обеспечивающие специальную работоспособность. Плановое и срочное восстановление. Система восстановления спортивной работоспособности после истощающих физических нагрузок. Дозирование микроциклов. Задачи восстановительных мероприятий в различные периоды учебно-тренировочного процесса: восстановительном, подготовительном, специальном и соревновательном. Совместимость и рациональное сочетание используемых средств. Восстановительные средства общего и локального воздействия.
23	Медико-биологические методы восстановления спортивной работоспособности	Классификация медико-биологических методов восстановления: квалификационная оценка и учет состояния здоровья; полноценность и сбалансированность пищи, основанное на принципах соответствия фактическим энергозатрам; режим питания; прием дополнительных количеств витаминов; прием дополнительных аминокислот и микроэлементов; факторы физического воздействия (различные виды мануальной терапии, массаж, физиотерапевтические процедуры, оксигенотерапия, специальные температурные воздействия, бальнеологические методы (включая сауну), иглорефлексотерапия); прием естественных и фармакологических препаратов.

		состояние организма на состояние вегетативной и центральной нервной системы, опорно-двигательного аппарата у юных спортсменов. Особенности кардиореспираторной системы у юных спортсменов. Характеристика мочевыделительной, пищеварительной системы. Особенности системы крови, гуморальной системы. Организация врачебного контроля за юными спортсменами в стране. Нормативно-правовая база. Медицинские осмотры. Особенности оценки состояния здоровья юных спортсменов.
19	Организация врачебного контроля за состоянием здоровья юных спортсменов	Этапы подготовки юных спортсменов. Содержание врачебного контроля. Диспансеризация. Врачебный контроль в детско-юношеских спортивных школах (ДЮСШ) и в спортивных секциях школ. Функциональные пробы для оценки кардиореспираторной системы у детей. Пробы с дозированной физической нагрузкой. Спирометрия. Динамометрия. Признаки благоприятной и неблагоприятной реакции детского организма на нагрузку. Углубленное медицинское обследование. Характеристика заболеваемости сердечно-сосудистой системы в детском возрасте в клинике и в спортивной медицине. Причины. Синдром слабости соединительной ткани. Соматоформная дисфункция. Проплап митрального клапана (ПМК), его фенотипические и клинические проявления. Дополнительные и аномально расположенные хорды левого желудочка. Профилактика заболеваемости. Патологическая наследственная предрасположенность.
20	Врачебный контроль за физическим воспитанием учащихся и студентов	Нормативно-правовая база врачебного контроля за студентами и учащимися. Медицинские осмотры. Задачи. Организация оздоровительной работы в учебных заведениях и оценка ее эффективности. Группы для занятий физической культурой.
21	Врачебный контроль в параолимпийском спорте	Классификация инвалидного спорта. Параолимпийский спорт, история, задачи, организационная структура в мире и стране. Особенности тренировок и восстановления спортивной работоспособности лиц с ограниченными возможностями. Гиподинамия и состояние здоровья инвалидов. Особенности построения тренировки и тестирования спортсме-

20	Омыртқа травматологиясы. Политравма	Омыртқа зақымдануының жіктемесі, мойын, кеуде және бел омыртқаларының зақымданулары. Диагностикалық алгоритмдер. Омыртқаның асқынған сынықтары. Политравманың жіктемесі, клиникасы мен диагностикасы, политравманы консервативтік және операциялық емдерінің тәсілдері. Политравма кезіндегі басым зақымданулар, емдеу тактикасы. Науқастарды операциядан кейін жүргізу ерекшеліктері. Операциялық әрекеттер кезіндегі қауіптер. Асқынулар, оларды алдын алу. Омыртқа жарақаттары мен аурулары кезіндегі ортездер. Омыртқалар зақымдануының консервативтік емі. Имобилизациялау әдістері. Емдеудің кейбір түрлерін тағайындау кезіндегі көрсетімдер мен қарсы көрсетімдер.
21	Балалық шақтағы травматология	Балалық шақтағы тірек-қимыл аппаратының анатомиясы мен рентгенанатомиясы. Балалар жарақаттанушылығының жалпы сипаттамасы. Себептері. Балаларда жиі кездесетін жарақаттар диагностикасының, емінің және профилактикасының ерекшеліктері. Босанудан тірек-қимыл аппаратының зақымдануы, балалық шаққа тән сынықтар, шынтак буыны аймағындағы сынықтар. Балалардағы операциялық әрекеттердің және остеосинтездің ерекшеліктері. Балалық шақтағы науқасты зерттеудің ұтымды алгоритмі. Балалардағы жарақаттанушылықты алдын алу шаралары.
22	Егде жастағы травматология	Егде жастағылардағы сүйек-бұлшықет жүйесінің жасерекшелігі. Остеопороз. Егде жастағыларға тән сынықтар, сан сүйегінің проксималды бөлігінің сынықтары, егде жастағылардағы сынықтар кезіндегі гиподинамиялық және гипостатикалық асқынулар. Егде жастағылардағы сынықтарды консервативтік және операциялық емдеудің ерекшеліктері.
23	Жалпы ортопедия және отропедиядағы зерттеу әдістері	Ортопедияның терминологиясы және негізгі түсініктері. Ортопедиялық аурулар диагностикасының әдістері, ортопедиялық науқастарды емдеудің қазіргі таңдағы қағидаттары, ортопедиядағы емдеудің негізгі әдістері. ТҚА жарақаттары мен аурулары диагностикасының негізгі әдістері. Көрсетімдері мен қарсы көрсетімдері. Тағайындаудың пайдалылығы. Рентгенография. Со-

		нография. Томография. Электромиография. Басқа да зерттеу әдістерінің диагностикалық құндылығы (сонографиялар, томографиялар, электромиографиялар).
24	Туа біткен деформациялар	Мойын дамуының деформациялары мен аномалиялары, омыртқалар дамуының аномалиялары. Кеуденің туа біткен деформациялары, мүсіндеменің ақаулары және сколиоз. Қолдың жетілмей қалуы және туа біткен деформациясы. Жауырынның туа біткен аурулары. Артрогрипоз, туа біткен сан сүйегі буынының шығуы, Моделунг және Блаунт аурулары. Санның проксималды бөлігінің туа біткен патологиялық жағдайлары. Тізе буынының туа біткен ауруы және Гофф ауруы, сирақтың қисаюы және жалған буындары. Туа біткен маймақтық. Қаңқаның тұқым қуалайтын жүйелік аурулары.
25	Жүре пайда болған деформациялар	Аяқ пен қолдың жарақаттан кейін пайда болатын деформациясы, мешелдің салдары, полиомиелит салдары. Дюпюитрен және Фолькманн контрактуралары. Остеомиелит салдары. Балалардың церебралдық салдануы (БЦС). Остеохондропатиялар. Буындардың жүре пайда болған аурулары және деформацияланған артроз. Аяқ пен қолдың күюден кейінгі деформациялары. Омыртқа остеохондрозы. Аяқ басы деформациясы.
26	Жарақаттық шок	Жарақаттық шоктың пайда болу себептері және физиологиялық негізі. Емдеу әдістері. Профилактикасы.
Барлығы 72 сағат		
Терапия		
1	Жіті коронарлық синдром (ЖКС)	ЖКС диагностикасы, саралау диагностикасы. Жүрек ишемиялық ауруының (ЖИА) клиникалық көріністері. Атипиялық формалары. Жасқа байланысты ерекшеліктері. Асқынулары. Дәлелді медицина ұстаымен диагностикасы, емдеу, алдын-алу, оңалту. Науқастарға арналған мектептер. Холтер бойынша амбулаториялық ұзақ бақылау.
2	Артериялық гипертензия (АГ)	АГ диагностикасы мен саралау диагностикасы. Симптоматикалық АГ. Жасқа байланысты ерекшеліктері. Асқынулары. Дәлелді медицина ұстаымен диагностикалау, емдеу, алдын-алу, оңалту. Науқастарға арналған мектептер.
3	Жүрек ақаулары	Жүрек ақауларының диагностикасы, саралау диагностикасы. Клиникалық көріністері. Жасқа байланы

		людей в среднем и пожилом возрасте. Назначение двигательного режима. Особенности врачебного контроля при занятиях физической культурой людьми среднего и пожилого возраста. Основные формы занятий ОФК для лиц старших возрастных групп. Профилактика травматизма при оздоровительной физической тренировке
16	Медицинское обеспечение учебно-тренировочных сборов и соревнований	Основные разделы медицинского обеспечения соревнований. Участие в работе медицинской комиссии. Контроль за состоянием мест соревнований, тренировок, размещения и питания участников. Наблюдения врача за участниками соревнований, предупреждение травм и заболеваний. Медицинская помощь заболевшим или травмированным участникам соревнований. Организация и функционирование медпунктов. Особенности медицинского обеспечения соревнований в различных географических условиях. Вопросы акклиматизации при трансмеридианных перемещениях. Медицинская помощь.
17	Особенности врачебного контроля в женском спорте	Особенности адаптации женского организма к физическим нагрузкам. Анатомо-физиологические особенности женского организма. Влияние спортивных нагрузок на развитие женского организма. Функциональные показатели у спортсменок. Особенности овариально-менструального цикла у спортсменок в различных видах спорта. Олиго- и дисменореи. Характеристика заболеваемости спортсменок. Беременность и спорт. Особенности заболеваемости и травматизма в женском спорте. Остеопороз. Маскулинизация у спортсменок. Особенности медикаментозной и немедикаментозной коррекции у спортсменок. Профилактика инфекций, передающихся половым путем.
18	Особенности врачебного контроля за состоянием здоровья юных спортсменов	Фило- и онтогенетические особенности формирования спортивных качеств. Возрастная периодизация. Сенситивные периоды в развитии ребенка. Слабые звенья адаптации детского организма к физическим нагрузкам. Особенности адаптации детского организма к физическим нагрузкам. Влияние систематических занятий спортом на функциональное

12	Врачебный контроль на занятиях физической культурой и спортом	Врачебный контроль как система медицинского обеспечения всех контингентов населения, занимающихся физической культурой, спортом, туризмом. Цели и задачи врачебного контроля. Формы врачебного контроля. Диспансеризация. Санитарно-эпидемиологический надзор за местами проведения занятий по физической культуре и соревнований.
13	Врачебно-педагогические наблюдения (ВПН)	Определение целей и задач ВПН на этапах подготовки с учетом задач учебно-тренировочного процесса, возраста и пола контингента, условий проведения учебно-тренировочного процесса и аппаратного обеспечения врача спортивной медицины. Внешние признаки утомления. Согласованная работа врача и тренера. Методы ВПН: непрерывного наблюдения, оценки суммарной реакции организма, с дополнительной нагрузкой, специальных тестов. Особенности применения методов в зависимости от контингента спортсменов и задач учебно-тренировочного процесса. Физиологическая кривая утомления. Плотность моторной нагрузки. Аппаратное обеспечение врачебного контроля при проведении ВПН. Оформление протоколов проведения ВПН. Критерии оценки и анализ результатов ВПН. Врачебно-педагогическое заключение и рекомендации по результатам исследований.
14	Медицинское обеспечение оздоровительной физической тренировки	Особенности врачебного контроля на занятиях ОФК. Оценка функционального состояния, коррекция нагрузок, рационализация условий проведения занятий. Коррекция условий проведения занятий. Профилактика побочных эффектов при нерациональных занятиях ОФК. Требования к средствам ОФК и экипировке занимающихся ОФК.
15	Особенности оздоровительной физической тренировки людей среднего и пожилого возраста	Старение организма и возрастная градация жизни человека. Возрастные изменения различных органов и систем организма, сужение его адаптационных возможностей в процессе старения. Влияние двигательной активности на состояние стареющего организма. Общие принципы занятий оздоровительной физической культурой (ОФК) лиц старшего возраста. Показания и противопоказания к назначению оздоровительной физической тренировки. Медицинские группы для занятий физической культурой

		сты ерекшеліктері. Асқынулары. Дәлелді медицина ұстаымен диагностикалау, емдеу, алдын-алу, оңалту.
4	Инфекциялық эндокардит (ИЭ)	ИЭ диагностикасы, саралау диагностикасы. Клиникалық көріністері. Асқынулары. Дәлелді медицина ұстаымен диагностикалау, емдеу, алдын-алу, оңалту.
5	Миокардиттер. Кардиомиопатиялар	Миокардиттер мен кардиомиопатиялардың диагностикасы, саралау диагностикасы. Клиникалық көріністері. Асқынулары. Дәлелді медицина ұстаымен диагностикалау, емдеу, алдын-алу, оңалту.
6	Жүректің ревматизмдік ауруы (ЖРА). Ревматоид артриті (РА)	ЖРА диагностикасы, саралау диагностикасы. ЖРА клиникалық көріністері. Атипиялық формалары. Жасқа байланысты ерекшеліктері. Асқынулары. Дәлелді медицина ұстаымен диагностикалау, емдеу, алдын-алу, оңалту.
7	Реактивтік артриттер	Реактивтік артриттердің диагностикасы, саралау диагностикасы. Клиникалық көріністері. Атипиялық формалары. Жасқа байланысты ерекшеліктері. Асқынулары. Дәлелді медицина ұстаымен диагностикалау, емдеу, алдын-алу, оңалту.
8	Дәнекер тіннің диффуздық аурулары	Диагностикасы, саралау диагностикасы. Клиникалық көріністері. Атипиялық формалары. Жасқа байланысты ерекшеліктері. Асқынулары. Дәлелді медицина ұстаымен диагностикалау, емдеу, алдын-алу, оңалту.
9	Остеопороздар.	Диагностикасы, саралау диагностикасы. Клиникалық көріністері. Атипиялық формалары. Жасқа байланысты ерекшеліктері. Асқынулары. Дәлелді медицина ұстаымен диагностикалау, емдеу, алдын-алу, оңалту.
10	Подagra	Диагностикасы, саралау диагностикасы. Клиникалық көріністері. Атипиялық формалары. Жасқа байланысты ерекшеліктері. Асқынулары. Дәлелді медицина ұстаымен диагностикалау, емдеу, алдын-алу, оңалту.
11	Остеопороз. Остеопатиялар	Диагностикасы, саралау диагностикасы. Клиникалық көріністері. Атипиялық формалары. Жасқа байланысты ерекшеліктері. Асқынулары. Дәлелді медицина ұстаымен диагностикалау, емдеу, алдын-алу, оңалту.
12	Пневмониялар	Пневмониялар диагностикасы, саралау диагностикасы. Клиникалық көріністері. Атипиялық формалары. Жасқа байланысты ерекшеліктері. Асқынулары. Дәлелді медицина ұстаымен диагностикалау, емдеу, алдын-алу, оңалту.

13	Өкпенің созылмалы обструкциялық ауруы (ӨСОА)	ӨСОА диагностикасы, саралау диагностикасы. Клиникалық көріністері. Жасқа байланысты ерекшеліктері. Асқынулары. Дәлелді медицина ұстамымен диагностикалау, емдеу, алдын-алу, оңалту.
14	Бронх демікпесі (БД)	Бронх демікпесінің диагностикасы, саралау диагностикасы. Клиникалық көріністері. Атипиялық формалары. Жасқа байланысты ерекшеліктері. Асқынулары. Дәлелді медицина ұстамымен диагностикалау, емдеу, алдын-алу, оңалту.
15	Ойықжара ауруы (ОА)	Ойықжараның диагностикасы, саралау диагностикасы. Клиникалық көріністері. Атипиялық формалары. Жасқа байланысты ерекшеліктері. Асқынулары. Дәлелді медицина ұстамымен диагностикалау, емдеу, алдын-алу, оңалту.
16	Өтқалта мен өт шығару жолдарының аурулары	Диагностикасы, саралау диагностикасы. Клиникалық көріністері. Атипиялық формалары. Жасқа байланысты ерекшеліктері. Асқынулары. Дәлелді медицина ұстамымен диагностикалау, емдеу, алдын-алу, оңалту.
17	Ұйқыбездің аурулары	Диагностикасы, саралау диагностикасы. Клиникалық көріністері. Атипиялық формалары. Жасқа байланысты ерекшеліктері. Асқынулары. Дәлелді медицина ұстамымен диагностикалау, емдеу, алдын-алу, оңалту.
18	Гепатиттер мен цирроздар	Диагностикасы, саралау диагностикасы. Клиникалық көріністері. Атипиялық формалары. Жасқа байланысты ерекшеліктері. Асқынулары. Дәлелді медицина ұстамымен диагностикалау, емдеу, алдын-алу, оңалту.
19	Бейспецификалық ойықжаралы колит	Диагностикасы, саралау диагностикасы. Клиникалық көріністері. Атипиялық формалары. Жасқа байланысты ерекшеліктері. Асқынулары. Дәлелді медицина ұстамымен диагностикалау, емдеу, алдын-алу, оңалту.
20	Нефриттер	Диагностикасы, саралау диагностикасы. Клиникалық көріністері. Атипиялық формалары. Жасқа байланысты ерекшеліктері. Асқынулары. Дәлелді медицина ұстамымен диагностикалау, емдеу, алдын-алу, оңалту.
21	Бүйрек функциясының жеткіліксіздігі	Диагностикасы, саралау диагностикасы. Клиникалық көріністері. Атипиялық формалары. Жасқа байланысты ерекшеліктері. Асқынулары. Дәлелді медицина ұстамымен диагностикалау, емдеу, алдын-алу, оңалту.
22	Несептас ауруы	Диагностикасы, саралау диагностикасы. Клиникалық көріністері. Атипиялық формалары. Жасқа байланы

		способность как показатель функционального состояния организма в целом. Комплексный механизм спортивной работоспособности. Кардиореспираторная выносливость. Мышечная выносливость. Зоны мощности физической нагрузки. Пути энергообеспечения. Максимальное потребление кислорода (МПК). Определение МПК. Требования, предъявляемые к тестам. Субмаксимальный тест PWC170. Кислородный долг. Требования, предъявляемые к тестам. Средние данные физической работоспособности у спортсменов различной специализации. Эргометрические тренажеры для тестирования специфической работоспособности в каждом виде спорта. «Полевые» эквиваленты тестирования. Тест Купера. Тест Новакки. Исследования с повторными нагрузками в различных видах спорта. Оформление протоколов тестирования. Анализ результатов, заключение и рекомендации. Тесты для оценки состояния вегетативной нервной системы. Пробы с изменением положения тела Противопоказания к нагрузочному тестированию: абсолютные и относительные. Клинические и ЭКГ-критерии прекращения нагрузки.
10	Особенности оценки функционального состояния пищеварительной и мочевыделительной систем	Влияние физической нагрузки на деятельность органов пищеварения. Комплексное применение клинических, лабораторных и инструментальных методов исследования. Наиболее распространенные заболевания желудочно-кишечного тракта. Методы оценки функционального состояния мочевыделительной системы. Особенности функционирования мочевыделительной системы при физических нагрузках различной интенсивности. Протеинурический и гематурический синдромы.
11	Особенности оценки функционального состояния эндокринной системы и системы крови	Изменения крови при мышечной активности. Срочные и отставленные постнагрузочные изменения. Биохимические изменения в крови при мышечной активности. Исследование углеводного, белкового и жирового обмена. Роль гормонов в адаптации к мышечной деятельности. Особенности изменений функционального состояния эндокринной системы и системы крови в зависимости от вида спорта.

		организации движения. Нарушение координации движений при занятиях физической культурой и спортом. Проба Ромберга. Стабилометрические исследования. Функциональное состояние сенсорных систем организма. Методы исследования функций анализаторов. Исследование нервно-мышечного аппарата (электромиография, тепинг-тест). Методы исследования слухового и вестибулярного анализатора. Особенности диагностики в видах спорта.
7	Особенности оценки функционального состояния системы внешнего дыхания	Особенности функционирования системы внешнего дыхания при интенсивной мышечной деятельности. Методы исследования функционального состояния системы внешнего дыхания. Основные статические показатели. Динамические исследования вентиляции легких. Лимитирующие факторы внешнего дыхания. Спирометрия, спирография. Основные показатели: жизненная емкость легких (ЖЕЛ), форсированная ЖЕЛ, объем форсированного выдоха за 1 сек., максимальная легочная вентиляция, максимальный экспираторный и инспираторный поток, простейшие функциональные пробы Штанге, Генчи. Определение должных величин. Пневмотахометрия. Особенности в видах спорта.
8	Особенности оценки функционального состояния сердечно-сосудистой системы	Структурные и функциональные особенности спортивного сердца. Гипертрофия миокарда. Повышенная капилляризация. Кардиомиопатии в спорте. Причины и механизмы развития. Артериальная гипертензия и гипотензия. Анализ и оценка функционального состояния сердечно-сосудистой системы. Вариабельность сердечного ритма. Перенапряжение сердечно-сосудистой системы у спортсменов. ЭКГ, эхокардиография в спорте. Стресс-методы диагностики. Возрастные структурные особенности спортивного сердца (повышенная капилляризация, гипертрофия миокарда, дилатация полостей) в видах спорта.
9	Функциональные пробы	Классификация тестов. Физиологическое обоснование функциональных проб. Специфические нагрузочные пробы. Типы реакций сердечно-сосудистой системы на нагрузку. Оценка общей и специальной работоспособности. Общая физическая работоспо-

		сты ерекшеліктері. Асқынулары. Дәлелді медицина ұстаымен диагностикалау, емдеу, алдын-алу, оңалту.
23	Қантты диабет	Диагностикасы, саралау диагностикасы. Клиникалық көріністері. Жасқа байланысты ерекшеліктері. Асқынулары. Дәлелді медицина ұстаымен диагностикалау, емдеу, алдын-алу, оңалту.
24	Қалқаншабез аурулары	Диагностикасы, саралау диагностикасы. Клиникалық көріністері. Атипиялық формалары. Жасқа байланысты ерекшеліктері. Асқынулары. Дәлелді медицина ұстаымен диагностикалау, емдеу, алдын-алу, оңалту.
25	Гипоталамалық-гипофизарлық жүйелердің бұзылуы. Бүйрекүстібездердің аурулары. Қалқаншасерікбез аурулары	Диагностикасы, саралау диагностикасы. Клиникалық көріністері. Атипиялық формалары. Жасқа байланысты ерекшеліктері. Асқынулары. Дәлелді медицина ұстаымен диагностикалау, емдеу, алдын-алу, оңалту.
26	Алғашқы және екінші реттегі иммундық тапшылықтар	Диагностикасы, саралау диагностикасы. Клиникалық көріністері. Атипиялық формалары. Жасқа байланысты ерекшеліктері. Асқынулары. Дәлелді медицина ұстаымен диагностикалау, емдеу, алдын-алу, оңалту.
27	Аутоиммундық аурулар	Диагностикасы, саралау диагностикасы. Клиникалық көріністері. Атипиялық формалары. Жасқа байланысты ерекшеліктері. Асқынулары. Дәлелді медицина ұстаымен диагностикалау, емдеу, алдын-алу, оңалту.
28	Анемиялар	Диагностикасы, саралау диагностикасы. Клиникалық көріністері. Атипиялық формалары. Жасқа байланысты ерекшеліктері. Асқынулары. Дәлелді медицина ұстаымен диагностикалау, емдеу, алдын-алу, оңалту.
29	Лейкоздар	Диагностикасы, саралау диагностикасы. Клиникалық көріністері. Атипиялық формалары. Жасқа байланысты ерекшеліктері. Асқынулары. Дәлелді медицина ұстаымен диагностикалау, емдеу, алдын-алу, оңалту.
30	Геморрагиялық васкулиттер. Тромбоцитопениялар. Қанның тұқым қуатын аурулары	Диагностикасы, саралау диагностикасы. Клиникалық көріністері. Атипиялық формалары. Жасқа байланысты ерекшеліктері. Асқынулары. Дәлелді медицина ұстаымен диагностикалау, емдеу, алдын-алу, оңалту.
Барлығы 48 сағат		

3.3 Тыңдаушының өзіндік жұмысы (ТӨЖ) жоспарының үлгісі

№	ТӨЖ мазмұны
Спорт медицинасы	
1	Денешынықтырумен айналысатындарды және спортшыларды медициналық қарап тексеруге қатысу.
2	Антропометриялық өлшеулерді жүргізу.
3	Соматоскопиялық, соматометриялық, биомеханикалық өлшеулерді жүргізу.
4	Жүктемеге жүрек-тамыр жүйесі реакциясының типін анықтаумен қатар денеге түсетін ауырлық кезінде функциялық сынақты жүргізу.
5	Субмаксималды тестердің көмегімен дененің еңбекке қабылеттілігін анықтау және велоэргометрия, тредмил, степ-тест әдістерімен ОМҚ.
6	Жалпы еңбекке анаэробты-аэробты, анаэробты-гликолиздік және анаэробты-алактатты қабілеттілігін анықтау. Жүктеменің қуаттылық аймағын анықтау.
7	Нәтижелердің анализімен вегетативті сынақ жүргізу.
8	Массаждың емшарасын жүргізу.
9	Физиотерапия емшарасын жүргізу.
10	Емдік жаттығу емшарасын жүргізу.
11	Денешынықтырумен және спортпен айналысқан кезде стретчинг жүргізу.
12	Допинг-бақылау үшін спортшыны таңдау, биологиялық материалдарды алу. Хаттамалық құжаттарды ресімдеу.
13	Денешынықтырумен шұғылдану уақытында жүргізу хаттамаларын ресімдеумен қатар дәрігерлік-педагогикалық қадағалауды жүргізу және дәрігерлік-педагогикалық қорытынды жасау және зерттеу нәтижелері бойынша ұсыныстар.
14	Зерттеулерді жүргізу және спортшылардың психологиялық-физиологиялық және психологиялық-эмоциялық жағдайларын бағалау.
15	Есту және вестибулалық анализаторларды зерттеу.
16	Электромиография мен тепинг-тест әдістерімен нервтік-бұлшықеттік аппараты зерттеу.
17	Спирометрия, спирография әдістерімен және Штанге мен Генчидің функциялық сынақтары арқылы сыртқы тыныс көрсеткіштерін анықтау.
18	Спортшыларды ЭКГ түсіру және оның мағынасын анықтау.
19	Денеге түсірген ауырлықтан кейін жүргізілген зертханалық және биохимиялық зерттеулерді талдау.
20	Ленталау.

		значение определенных физических качеств для отдельных видов спорта и оздоровительной физической культуры.
3	Анатомия, физиология и биохимия мышечной деятельности	Анатомия и биомеханика мышечной деятельности. Физиология мышечной деятельности. Нервная регуляция мышечной деятельности. Гормональная регуляция мышечной деятельности. Особенности развития опорно-двигательного аппарата спортсменов. Анатомо-физиологические возрастно-половые особенности спортсменов в различных видах спорта на разных этапах подготовки. Критерии для профессионального отбора и оценки перспективности. Наследственность. Основы биомеханики движения.
4	Энергетическая основа движения	Типы способов сохранения и реализации запасов энергии для обеспечения движения. Анаэробный алактатный путь энергообеспечения. Анаэробный гликолитический путь. Аэробный путь. Смешанная зона анаэробно-аэробной производительности. Энергетическая ценность биомакромолекул. Классификация зон мощности. Характеристика алактатного и лактатного механизма энергообеспечения в видах спорта. Смешанная зона анаэробно-аэробной производительности.
5	Методы исследования и оценки физического развития	Физическое развитие. Методы исследования физического развития. Соматоскопия. Форма спины, ног, стопы. Плантография. Подометрия. Плоскостопие. Признаки правильной осанки. Нарушения осанки. Оценка биологического возраста юных спортсменов. Антропометрические исследования. Основные методы оценки физического развития: метод антропометрических стандартов, метод корреляции, метод центилей. Метод индексов. Типы конституции. Паспортный, биологический и функциональный возраст. Заключение по результатам исследования физического развития. Особенности физического развития и телосложения у представителей различных видов спорта.
6	Особенности оценки функционального состояния периферической нервной системы	Влияние систематических занятий физической культурой и спортом на функциональное состояние нервной системы. Исследование уравновешенности и подвижности нервных процессов. Уровни

10	Врожденная патология опорно-двигательного аппарата. Показания к оперативному и консервативному лечению.
11	Доброкачественные и злокачественные опухоли костей и суставов.
Итого - 18 часов	
Терапия	
1	Организация терапевтической службы в РК.
2	Тактика врача при синдромах поражения органов дыхания.
3	Тактика врача при синдромах поражения органов кровообращения.
4	Тактика врача при синдромах поражения органов кроветворения.
5	Тактика врача при синдромах поражения органов желудочно-кишечного тракта.
6	Тактика врача при синдромах поражения органов мочевыделительной системы.
7	Тактика врача при синдромах поражения органов эндокринной системы.
8	Тактика врача при синдромах диффузного поражения соединительной ткани.
9	Актуальные проблемы аллергологии и иммунологии.
10	Актуальные проблемы ревматологии.
Итого - 12 часов	

3.2 Примерный тематический план семинаров и практических занятий

№	Тема	Содержание
Спортивная медицина		
1	Структура службы спортивной медицины в РК. Методические и нормативно-правовые документы	Основные разделы спортивной медицины. Формы работы врача спортивной медицины. Документация.
2	Теория и методика физической культуры и спорта. Понятие о физических качествах человека	Основные понятия системы физического воспитания. Физическая культура. Физическое воспитание. Физическое развитие. Физическое совершенство. Физические упражнения. Физические качества человека и методы их воспитания. Двигательные умения и навыки. Методы их формирования. Спортивная тренировка. Принципы построения и содержание спортивной тренировки. Основные физические качества: сила, скорость, общая выносливость, гибкость, ловкость. Методы оценки физических качеств. Преимущественное

21	Денешынықтыру және жарыстар бойынша жаттығуды жүргізу орындарын санитарлық-эпидемиологиялық қадағалау.
22	Спорттық жарыстарды медициналық қамтамасыз етуге қатысу.
23	Салауатты өмір салтын қалыптастыру қағидаттары бойынша жұмыс, денешынықтырудағы құралдарды қолдану жөнінде науқастарға, тұрғындарға, спортшыларға кеңес беру.
24	Медициналық құжаттамаларды жүргізу.
25	Баяндамалар мен презентациялар дайындау.
Барлығы 72 сағат	
Жалпы хирургия және травматология	
1	Науқастарға жетекшілік ету.
2	Медициналық құжаттамаларды жүргізу.
3	Операциялық жарақаттан тігістерді алу.
4	Новокаиндық блокада жасау.
5	Күбіртке мен паранихияны ашу.
6	Фурункул, гидраденит, тері және теріасты іріңдіктерді ашу.
7	Қуықастыбезді саусақпен тексеру.
8	Тікішекті саусақпен тексеру.
9	Плевра қуысын пункциялау.
10	Асқазанға сүңгі қою және оны жуу.
11	Қуықты катетерлеу.
12	Трахеотомия, трахеостомия (оқу-клиникалық орталығында).
13	Дәрілік заттарды жүрек ішіне енгізу (оқу-клиникалық орталығында).
14	Жоғарғы тыныс алу жолдарын тазарту.
15	Шығып кеткен жоғарғы жақсүйек буындарын, иық сүйегінің басын орнына салу (оқу-клиникалық орталығында).
16	Түтік тәрізді сүйек, бұғана, омыртқа сынықтары кезіндегі тасымалдау иммобилизациясы (оқу-клиникалық орталығында).
17	Ашық пневмоторакс кезінде берік таңғыштарды салу (оқу-клиникалық орталығында).
18	Кернеулі пневмоторакс кезінде плевра қуысын пункциялау (оқу-клиникалық орталығында).
Барлығы 54 сағат	
Терапия	
1	Бөлмелердегі науқастарға жетекшілік ету.

2	Медициналық құжаттамаларды жүргізу.
3	Артериялық қысымды өлшеу және аяқта тамыр соғысын анықтау.
4	ЭКГ түсіру және оның мағынасын ашу.
5	ЭХОКГ талдау.
6	Спирометрия нәтижелерін талдау.
7	Пикфлоуметрияны өткізу және оның нәтижелерін талдау.
8	Қан топтарын, резус-факторды және донор мен реципиент қандарының үйлесімділігі сынағын анықтау.
9	Инъекцияның барлық түрін жасау.
10	Қуықты катетерлеу.
11	Тазарту және сифонды клизмаларды жүргізу.
12	Қалқаншабезді пальпациялау.
13	Сүтбезді пальпациялау.
14	Тәуліктік және апталық рациондағы тағам калориясын, биологиялық құндылықтарын анықтау және азық пен дайын тағамдардың сапасын органолептикалық түрде анықтау.
15	Клиникалық және патологиялық-анатомиялық конференцияларға баяндамалар мен презентациялар дайындау.
16	Басқа бөлімшелердің консилиумдары мен консультацияларына қатысу.
17	Бөлімшелерде кезекшілік ету.
18	Қабылдау бөлімінде кезекшілік ету.
19	Тар көлемді мамандар кабинетінде жұмыс істеу.
Барлығы 36 сағат	

4 Бейіндеуші пәндердің (біліктілікті арттыру) міндетті компонентінің тақырыптық жоспарының үлгісі және мазмұны
Спорт медицинасының өзекті мәселелері

4.1 Дәрістердің тақырыптық жоспарының үлгісі

№	Тақырыбы
1	Спортшыларды медициналық-биологиялық қамсыздандыру мақсаты, міндеттері, маңызы.
2	Спорттық кәсіптің әртүрлі өкілдерін дәрігерлік-педагогикалық қадағалаудың өзекті мәселелері.

6	Врачебно-педагогическое наблюдение за представителями различных спортивных специализаций.
7	Медико-санитарный контроль в спорте.
8	Медицинское обеспечение на соревнованиях.
9	Допинги и антидопинговый контроль.
10	Средства, используемые в целях оптимизации процессов восстановления и повышения физической работоспособности спортсменов.
11	Заболеваемость среди спортсменов. Патологические состояния, возникающие при нерациональных занятиях спортом.
12	Перетренировка и перенапряжение у спортсменов.
13	Травмы спортсменов. Классификация травм и повреждений, причины.
14	Фармакологические средства, используемые в спорте.
15	Физические факторы реабилитации (ЛФК, массаж, физиотерапия, ИРТ, мануальная терапия).
16	Медицинская реабилитация после заболеваний и травм. Сроки возобновления занятий спортом после перенесенных заболеваний и травм.
17	Реаклиматизация и ее влияние на работоспособность спортсмена.
18	Актуальные проблемы питания в спорте.
19	Спортивно-педагогическое направление профилактики травм и заболеваний опорно-двигательного аппарата у спортсменов.
20	Неотложная медицинская помощь в спорте.
Итого - 24 часа	
Общая хирургия и травматология	
1	Современные принципы асептики и антисептики.
2	Современные принципы борьбы с кровотечением и его последствиями.
3	Современные методы лечения ран.
4	Острые и хронические расстройства кровообращения.
5	Неотложные состояния при острых заболеваниях и травмах органов грудной и брюшной полости.
6	Особенности обследования больных с травмой и заболеванием опорно-двигательного аппарата.
7	Повреждения магистральных сосудов и нервов.
8	Дегенеративно-дистрофические заболевания костей и суставов. Показания к оперативному и консервативному лечению.
9	Воспалительные заболевания костей и суставов. Показания к оперативному и консервативному лечению.

2 Распределение часов дисциплины

Переподготовка специалистов с предшествующим уровнем образования и стажем работы по специальностям профиля «Спортивная медицина»

Дисциплина	Аудиторные часы			СРС
	всего	лекции	практические занятия	
Спортивная медицина	144	24	120	72
Общая хирургия и травматология	108	18	90	54
Терапия	72	12	60	36
Общее кол-во часов	324	54	270	162

Повышение квалификации

Тематика	Аудиторные часы			СРР
	всего	лекции	практические занятия	
Актуальные вопросы спортивной медицины	72	12	60	36

3 Примерный тематический план и содержание профилирующих дисциплин

3.1 Примерный тематический план лекций

№	Тема	Содержание
Спортивная медицина		
1	Цели, задачи и содержание спортивной медицины.	
2	Врачебный контроль за лицами, занимающимися физической культурой и спортом.	
3	Спортивная морфология.	
4	Задачи тестирования в спортивной медицине. Требования к медицинским тестам.	
5	Оценка физической работоспособности и функциональной готовности спортсменов и лиц, занимающихся физической культурой.	

3	Спортсменам функциональные обязанности багалаудың инновациялық технологиялары.
4	Спорт кардиологиясының өзекті мәселелері.
5	Спорттық жарақаттанушылықтар.
6	Дене тәрбиесімен және спортпен тиімсіз жаттығу кезінде туындайтын патологиялық жағдайлар.
7	Аурулардан және жарақаттардан кейін медициналық оңалтудың инновациялық әдістемелері. Аурулардан және жарақаттардан айығып шыққаннан кейін спортпен жаттығуды жаңарту мерзімдері.
8	Спортта тамақтандырудың өзекті мәселелері.
9	Спорт фармакологиясы. Допинг және допингке қарсы бақылау.
10	Спортшылардағы тірек-қимыл аппараты жарақаты мен ауруларын алдын алудың өзекті мәселелері.
11	Параолимпиялық спорттағы дәрігерлік бақылау.
12	Спортшылардың дене еңбегіне қабілеттілігін қалпына келтіруді және көтеруді оңтайландыру мақсатында қолданылатын құралдар.
Барлығы 24 сағат	

4.2 Семинарлар мен практикалық сабақтардың тақырыптық жоспарының үлгісі және мазмұны

№	Тақырыбы	Мазмұны
1	Жүрек-тамыр жүйесінің функциялық жағдайын бағалау ерекшеліктері	Спортшылар жүрегінің құрылымдық және функциялық ерекшеліктері. Миокард гипертрофиясы. Қылтамырланудың жоғарлауы. Спорттағы кардиомиопатиялар. Даму себептері мен механизмдері. Спортшылардағы жүрек-тамыр жүйесінің артық күш жұмсауы.
2	Функциялық сынақтар	Жұмысқа жалпы және арнайы қабілеттілікті бағалау. Кардиореспираторлы шыдамдылық. Бұлшықеттік төзімділік. Денеге түсетін күштің қуаттылық аймағы. Энергиямен қамтамасыз ету жолдары. ОБҚ анықтау. PWC170 субмаксималды тесті. Тестілеудің «аландық» эквиваленттері. Спорттың әр түрінде денеге қайта ауырлық түсіру арқылы зерттеу. Денеге ауырлық түсіру арқылы жүргізілетін тестердің қарсы көрсетімдері: абсолютті және салыстырмалы. Жүктемені тоқтатудың клиникалық және ЭКГ-критерилері.

3	Спортпен тиімсіз жаттығу кезіндегі патологиялық жағдайлар	Жіті және созылмалы артық күш жұмсау. «Спорттық аурулар». Тым көп жаттығудың кезеңдері. Артық күш жұмсаудың этиопатогенездік себептері. Диагностика критерилері. Әртүрлі спорттағы көп таралғандығы.
4	Спорттық еңбекке қабілеттілікті қалпына келтіру	Спортта қалпына келтіру құрылғыларын қолдану қағидаттары. Қалпына келтіру құралдарын қолданудағы жүйелік қадамдар. Педагогикалық құралдар. Психологиялық құралдар. Медициналық заттар. Организмнің негізгі функциялық бөлімдерін қалпына келтіру құралдарының кешенді өзара әсері: қозғалыс өрісі, нервтік үдерістер, заттар мен энергиялар алмасуы, иммундық жағдайы. Арнайы еңбекке қабілеттілікті қамтамасыз ететін функциялық бөлімдерді іріктеу әрекеті. Жоғары және жедел түрде қалпына келтіру. Оқу-жаттығу үдерісінің әртүрлі кезеңдеріндегі қалпына келтіру шарасының міндеттері: қалпына келтіретін, дайындық, арнайы және жарыстық. Қалпына келтіру жабықтықтарының жалпы және жергілікті әсерлері.
5	Спорттық еңбекке қабілеттілікті қалпына келтірудің медициналық-биологиялық әдістері	Қалпына келтірудің медициналық-биологиялық әдістерінің жіктелуі: денсаулық жағдайын маман ретінде бағалау және есепке алу; іс жүзінде жіберілген энергия шығындарына байланысты негізделген тағамның құндылығы мен үйлесімділігі; тамақтану тәртібі; қосымша дәрумендерді, ауыстыруға болмайтын аминқышқылдарын және микроэлементтерді қабылдау; дене қимылына әсер ететін факторлар (мануалды терапияның түрлері, массаж, физиотерапиялық емшаралар, оксигенотерапия, арнайы арналған жылулармен әсер ету, бальнеологиялық әдістер, ине шаншып емдеу); табиғи және фармакологиялық заттарды қолдану. Дене еңбегіне қабілеттілікті қалпына келтірудің фармакологиялық заттарының жіктелуі, оларды қолданудың негізгі қағидаттары. Спорттағы биологиялық белсенді қоспалар. Дәрумендер және дәрумендер жиынтығы, коэнзимдер, макро- және микроэлементтер, биологиялық құндылығы жоғары азықтар. Пластикалық және энергиялық әсерлері бар препараттар. Адаптогендер. Биологиялық ширатқылар. Иммундық модуляторлар. Стероидты емес қабынуға қарсы қолданылатын дәрілік заттар. Фитотерапиялық заттар. Шұғыл жағдайларда дәрі-дәрмектік әдістерді қолдану ерекшеліктері.

- проведения и интерпретации результатов спирометрии;
- проведения медицинских манипуляций (всех видов инъекций, катетеризации мочевого пузыря; зондирования и промывания желудка; очистительных и сифонных клизм; первичной хирургической обработки раны и наложения мягкой повязки, трахеотомии);
- определения калорийности пищи в суточном и недельном рационе, биологической ценности, органолептических качеств продуктов и готовых блюд;
- новокаиновой блокады;
- транспортной иммобилизации при переломах трубчатых костей, ключицы, позвоночника;
- вскрытия панариция, фурункула;
- остановки носового кровотечения (передняя тампонада носа);
- проведения и интерпретации данных функциональных проб (с дозированной физической нагрузкой, задержкой дыхания, вегетативных);
- исследования физического развития и физической работоспособности;
- исследования функционального состояния нервно-мышечного аппарата, амплитуды движений в суставах и мышечной силы, тонуса мышц;
- проведения врачебно-педагогических наблюдений на учебно-тренировочных занятиях, во время процедуры лечебной гимнастики;
- определения адекватности физической нагрузки лицам, занимающимся физической культурой и спортом и эффективности занятий физической культурой;
- лечебного и спортивного массажа;
- определения состояния здоровья с указанием группы здоровья;
- интерпретации клинических и биохимических показателей крови и мочи при физических нагрузках;
- определения режима тренировочных нагрузок спортсменов, допуска к занятиям спортом и соревнованиям;
- назначения средств и форм лечебной физкультуры;
- первичной медико-санитарной помощи в рамках проведения спортивных мероприятий;
- контроля за санитарно-гигиеническим состоянием мест проведения занятий физической культурой;
- проведения лечебно-профилактических мероприятий по восстановлению и повышению спортивной работоспособности и реабилитации после перенесенных травм и заболеваний;
- применения в спорте фармакологических препаратов.

уметь:

- получить от спортсмена информацию о наличии заболеваний, оценить при помощи функциональных проб и современной медицинской аппаратуры состояние здоровья, физическое развитие и возможности организма и на этой основе определить показания и противопоказания к занятиям физической культурой и различным видам спорта;
- планировать и обеспечить медицинское обслуживание во время тренировок, соревнований;
- разработать и осуществлять периодический физиологический контроль индивидуального оптимального тренировочного режима с учетом возраста, тренированности и условий проведения занятий;
- оценить данные биохимического контроля;
- назначить в лечебно-восстановительных целях фармакологические средства, разрешенные в спорте;
- составить программу реабилитации спортсмена с учетом характера и тяжести полученной травмы или заболевания;
- оценить данные электрокардиографических исследований при физических нагрузках;
- оценить реакцию на нагрузку функциональной пробы, физическую работоспособность и толерантность к физической нагрузке;
- оценить данные функции внешнего дыхания, данные спирографии;
- оценить функциональное состояние нервно-мышечного аппарата, амплитуду движений в суставах и мышечную силу, тонус мышц;
- осуществлять контроль за питанием спортсменов;
- трактовать кривую физиологической нагрузки;
- определить эффективность занятий спортом и массовыми формами физической культуры;

владеть навыками:

- диагностики и оказания первой неотложной помощи при угрожающих жизни обстоятельствах (кардиогенном шоке; бронхоспастическом синдроме; гипертоническом кризе; нарушении ритма сердца; «остром животе»; коматозных состояниях: гипергликемической, гипогликемической, гиперосмолярной; острой почечной недостаточности, почечной колике, печеночной колике, острой печеночной недостаточности, острой сосудистой недостаточности, острой дыхательной недостаточности, тромбоэмболии легочной артерии, легочном кровотечении);
- измерения артериального давления и определения пульса на нижних конечностях;
- проведения и интерпретации результатов электрокардиографии при физических нагрузках;
- интерпретации результатов ЭхоКГ;
- проведения пикфлоуметрии и интерпретации результатов;

		Сыртқы ортаның төтенше факторларының сипаттамасы. Биік тау, ыстық ауа-райы, трансмеридиандық ауысу. Десинхроноздар. Фармакологиялық түзетуді қолдану қағидаттары мен сызбанұсқасы. Деадаптация профилактикасы. Кардиореспираторлы және зәр шығару жүйелеріне артық күш жұсауды фармакологиялық түзету варианттары. АІЖ ауруларын алдын алу.
6	Спорттық жарақаттанушылық	Спорттық жарақаттанушылықтың сипаттамасы. Спорттық жарақаттанушылықтың пайда болу себептері (ұйымдық, әдістемелік, анатомиялық-физиологиялық). Әртүрлі спорттағы жарақаттанушылықтың сипаттамасы. Тірек-қимыл аппаратының жарақаттары мен ауруларынан кейін спортшыларды оқу-жаттығу жұмыстарын жүргізу арқылы түзету. Медициналық оңалту құралдары.
7	Спорттағы жарақаттар мен ауруларды алдын алу	Денеге түсетін ауырлықты дараландыру. Ортездер. Стретчинг. Созылмалы инфекциялар ошағын тазалау. Демалыс – қалпына келтірудің басты физиологиялық құралы. Жаттығу үдерісін және дәрігерлік бақылауды тиімді түрде ұйымастыру. Жарақаттан кейін уақытылы диагностикасы және толық оңалту. Ленталау. Ортездерді қолдану. Тамақтандыруды реттеу. Қауіпсіздікті сақтау техникасы. Қорғаныш құралдары. Санитарлық-эпидемиялық режімі. Тағайындаулар мен ұсыныстарды орындаудағы жүргізілетін дәрігерлік-педагогикалық бақылау жұмыстары және спортшылармен тәрбиелік жұмыс жүргізу.
8	Спортшыларды тамақтандыру ерекшеліктері	Жолда және қашықтықта тамақтану. Адекваттық тамақтандыруды санитарлық-гигиеналық қамтамасыз ету. Су ішу режімі. Көмірсумен қанықтыру. Дайындық кезеңінде спортшылардың тамақтану ерекшеліктері. «Көмірсулық» және «нәруыздық» алмасу теориялары. Минералдар мен дәрумендердің тапшылығын алдын алу. Жаттығулар мен жарыстар кезінде су ішу режімі.
9	Спорттағы допингке қарсы бақылау	Әлемде және елімізде допингке қарсы бақылау жұмыстарын ұйымдастыру. Допингке қарсы бақылау ол арнайы іс-шара жүйесі. ВАДА. НАДА. Құрылымы, мақсаты, міндеттері. Допинг және оны қолдану себептері. Нормативті-құқықтық база. ВАДА деректері бойынша рұқсат етілмейтін субстанциялардың класстары және әдістері. Мониторинг бағ-

		дарламасы. Жарыс кезінде және жарыстан тыс допинг-ке қарсы бақылау. Биологиялық сынақтарды алу және тасымалдау шаралары. Допинг-бақылауды жүргізу үшін спортшыны іріктеу, биологиялық материалдарды алу және сынақты тасымалдау. Жиі жіберілетін қателіктер. Рұқсат етілмеген субстанцияларды емдеу мақсатында қабылдау рұқсатын ресімдеу (стандарттық және қысқартылған формалары).
	Барлығы 48 сағат	

4.3 Тыңдарманның өзіндік жұмысы (ТӨЖ) жоспарының үлгісі

№	ТӨЖ мазмұны
1	Морфометриялық тексеруді жүргізумен қатар дене тәрбиесіне қатысушыларды және спортшыларды медициналық қарап тексеруге қатысу.
2	Денеге түсетін ауырлықпен бірге функциялық сынақтарды өткізу.
3	Субмаксималды тестердің көмегімен және велоэргометрия, тредмил және степ-тест әдістерімен ОМҚ арқылы дене еңбегіне қабілеттелікті анықтау.
4	ДПҚ хаттамасын ресімдеумен қатар дене тәрбиесімен жаттығу уақытында дәрігерлік-педагогикалық қадағалауды өткізу, зерттеу нәтижелері бойынша дәрігерлік-педагогикалық қорытынды мен ұсыныстар.
5	Спортшыларды ЭКГ түсіру және оның мағынасын ашу.
6	Медициналық құжаттамаларды жүргізу.
7	Баяндамалар мен презентациялар дайындау.
8	Ғаламторда жұмыс жасау.
	Барлығы 36 сағат

- привить навыки деонтологии, морально-этической и правовой культуры;
- развить приверженность к профессиональным ценностям, таким как альтруизм, сострадание, сочувствие, ответственность, честность, и соблюдение принципов конфиденциальности;
- закрепить навыки работы в команде и лидерские качества.

Конечные результаты обучения

Слушатель должен

знать:

- цели, задачи и содержание медико-биологического обеспечения (МБО);
- организацию спортивной медицины в лечебно-профилактических учреждениях здравоохранения и спортивных организациях;
- нормативно-правовые акты по спортивной медицине;
- основные вопросы теории и методики физического воспитания и спорта;
- анатомио-физиологические основы мышечной деятельности;
- механизм действия физической тренировки на организм человека;
- функциональные методы исследования в спортивной медицине (системы кровообращения, дыхательной, нервно-мышечной, опорно-двигательной);
- методы оценки физического развития и физической работоспособности в зависимости от возраста и физической подготовленности;
- основные показатели лабораторных исследований крови и мочи и их изменение при физических нагрузках;
- методы биохимического контроля в спорте, показатели состояния иммунной системы организма;
- возрастные нормативы отбора детей и подростков в разные виды спорта;
- гигиенические основы физических упражнений и спортивных сооружений;
- противопоказания для занятий спортом;
- этиологию, патогенез, клиническую симптоматику основных терапевтических, хирургических, травматологических, неврологических и других заболеваний у спортсменов и лиц, занимающихся физической культурой, их профилактику, диагностику и принципы лечения, клиническую симптоматику пограничных состояний;
- основы питания спортсменов;
- средства и сроки медицинской и спортивной реабилитации после травм и заболеваний;
- допинг-контроль;
- основы психологии физической культуры и спорта;
- педагогические средства восстановления физической работоспособности;
- психологические средства восстановления физической работоспособности;
- медико-биологические средства восстановления физической работоспособности спортсменов;
- основы диагностики и экстренной помощи при неотложных состояниях и травмах;

1 Пояснительная записка

Основные цели любой системы здравоохранения – оказание населению доступной, качественной медицинской помощи, улучшение состояния здоровья общества в целом и каждого гражданина в отдельности.

Спортивная медицина – единственная врачебная специальность, работающая не только с больным, но и со здоровым человеком. К основным направлениям спортивной медицины относятся: медицинское обеспечение спорта высших достижений; медицинское обеспечение массового спорта и физической культуры; реабилитация больных и инвалидов средствами и методами физической культуры; привлечение населения к занятиям физической культурой с целью укрепления и сохранения здоровья и физической активности.

Особенно высокие требования к уровню медицинского обеспечения предъявляет спорт высших достижений, который претерпел значительные изменения, в том числе получил официальное признание профессиональной и коммерческой деятельности, стал более напряженным по тренировочным и соревновательным нагрузкам, потребовал внедрения единой, адаптированной к международной системы допуска, контроля за состоянием здоровья и физической работоспособности, допинг-контроля.

Спортивная медицина имеет в своем арсенале методики диагностики соматического здоровья, оценки эффективности оздоровления, научное обоснование использования активизации двигательного режима для решения специфических и общих задач.

Цель дисциплины:

углубленная подготовка специалиста по спортивной медицине, способного оказать квалифицированную медицинскую помощь в медико-биологическом обеспечении подготовки спортсменов.

Задачи дисциплины:

- освоение слушателями теоретических основ и практических навыков врачебного контроля за состоянием здоровья занимающихся физической культурой и спортом, в том числе детей и инвалидов;
- освоение современных подходов к диагностике, лечению и профилактике патологических состояний при нерациональных занятиях физической культурой и спортом, новых методик восстановления спортивной работоспособности;
- овладение принципами и практическими навыками комплексного подхода в реабилитации спортсменов после перенесенных травм и заболеваний;
- научить принимать профессиональные решения на основе принципов доказательной медицины;
- привить соответствующие коммуникативные навыки при общении с населением, взаимодействии с коллегами, сотрудниками социальных служб;
- научить применять принципы менеджмента в организации своей работы;
- привить потребность к непрерывному профессиональному обучению и совершенствованию своих знаний и навыков на протяжении всей профессиональной деятельности;

5 Оқу және оқыту әдістері

- **Дәрістер:** шолу, проблемалық.
- **Семинарлар мен практикалық сабақтар:** науқастарға жетекшілік ету, дене дәрбиесімен және спортпен айналысатын тұлғаларды медициналық-биологиялық қамсыздандыру, медициналық құжаттамаларды жүргізу, емдеу-алдын-алу мекемелерінің әр түрлі бөлімшелерінде және дәрігерлік бақылау бөлімшесінде жұмыс істеу, ауруларды қарап өтуге қатысу, тақырыптық науқастарды талдау, спорттық жарыстарды медициналық қамсыздандыру, дене тәрбиесімен шұғылдану уақытында дәрігерлік-педагогикалық қадағалауды жүргізу, шағын топтармен жұмыс жасау, пікірталас, презентация, кері байланыс, ғылыми-тәжірибелік конференцияларды ұйымдастыру.
- **Тыңдарманның өзіндік жұмысы (ТӨЖ):** науқастарға жетекшілік ету, дене дәрбиесімен және спортпен айналысатын тұлғаларды медициналық-биологиялық қамсыздандыру, медициналық құжаттамаларды жүргізу, емдеу-алдын-алу мекемелерінің әр түрлі бөлімшелерінде және дәрігерлік бақылау бөлімшесінде жұмыс істеу, амбулаториялық қабылдауға қатысу, ауруларды қарап өтуге қатысу, тақырыптық науқастарды талдау, спорттық жарыстарды медициналық қамсыздандыру, массаж емшарасын, емдік жаттығуды, физиологиялық терапиялық емшараны жүргізу, ленталау, шағын топтармен жұмыс жасау, ғылыми-оқу әдебиеттерімен және бақылау-өлшеу құралдарымен жұмыс істеу, сырқатнаманы жазу, презентация дайындау, оқу-клиникалық орталықта фантом мен муляждарда машықтарды бекіту, портфолио қалыптастыру.

6 Клиникалық база

МСАЖ ұйымы (стационарлар, емханалар), функциялық диагностика бөлімшесі, дәрігерлік-денешынықтырулық диспансерлер, емдік денешынықтыру және спорт медицинасы орталықтары, дәрігерлік бақылау/спорт медицинасы бөлімшелері/кабинеттері, спорт объектілерінің медициналық бөлімдері.

**Орыс тіліндегі
негізгі:**

1. Спортивная медицина: учеб. пособие /под ред. В.А.Епифанова. – М.:ГЭОТАР-Медиа, 2006. - 335 с.
2. Дубровский В.И. Лечебная физическая культура и врачебный контроль. – М.: Мединформагентство, 2006. - 598 с.:ил.
3. Дубровский В.И. Спортивная медицина 3-е изд.доп. – М.:ГИЦ ВЛАДОС, 2005.- 528 с.:ил.
4. Аулик И.В. Определение физической работоспособности в клинике и спорте. – М.: Медицина, 1990. - 217 с.
5. Бутченко Л.А. Спортивное сердце. – СПб, 1993. - 48 с.
6. Детская спортивная медицина: Руководство для врачей. /под ред. С.Б. Тихвинского, С.В. Хрущева. – М.: Медицина, 1991. – 558 с.
7. Заболевания и повреждения при занятиях спортом. /Под ред. А.Г. Дембо. – Л.: Медицина. Ленингр.отд., 1991. – 333 с.
8. Земцовский Э.В. Спортивная кардиология. – СПб., Гиппократ, 1995.- 448 с.
9. Колесов А.И., Ленц Н.А., Разумовский Е.А. Соревновательная деятельность и подготовка спортсменов высшей категории в различных условиях. – М.: ФиС, 2003 – 292 с.
10. Куленинков Д.О., Куленинков О.С. Справочник фармакологии спорта. – М.: СпортАкадемПресс, 2002. -230 с.
11. Макарова Г.А. Практическое руководство для спортивных врачей. – Ростов-на-Дону: БАРО-ПРЕСС, 2002. – 800 с.
12. Макарова Г.А. Спортивная медицина: Учебник. – М.: Советский спорт, 2003 – 480 с.
13. Уилмор Дж.Х., Костил Д.Л. Физиология спорта / Перев. с англ. - Киев: Олимпийская литература, 2001.– 504 с.
14. Спортивная медицина /Под ред. Р. Джексона. - Практическое руководство.- Киев: Олимпийская литература, 2003. - 345 с.

қосымша:

1. Абдуллаев Р.Ф., Гельфгат Е.Б., Бабаев З.М. и др. Нарушения сердечного ритма и изменения интервала QT при синдроме пролабирования митрального клапана // Кардиология. – 1991. - № 12. – 74-76 с.
2. Апанасенко Г.Л., Дегтярев Ю.П., Чистякова Ю.С. ПМК и аномально расположенные хорды у спортсменов // УЦНМИПИР. Метод. рек-ции.- Киев, 2005. – 18 с.
3. Брызгунов И.П. Симптоматические артериальные гипертензии в практике педиатров. – М.: Медицина. – 2003. – 330 с.
4. Волков Н.И., Олейников В.И. Биологически активные пищевые добавки в специализированном питании спортсменов. – М.:«СпортАкадемПресс», 2005. - 86 с.

1. Пояснительная записка	52
2. Распределение часов дисциплины.	56
3. Примерный тематический план и содержание профилирующих дисциплин (переподготовки.	56
4. Примерный тематический план и содержание тематики обязательного компонента профилирующих дисциплин (повышение квалификации	87
5. Методы обучения и преподавания.	91
6. Клиническая база.	91
7. Список рекомендуемой литературы	92

Настоящая типовая программа не может быть тиражирована и распространена без разрешения Министерства здравоохранения Республики Казахстан.

ПРЕДИСЛОВИЕ

1 РАЗРАБОТАНА И ВНЕСЕНА Республиканским центром инновационных технологий медицинского образования и науки.

2 ВВЕДЕНА ВПЕРВЫЕ.

3 ТИПОВАЯ УЧЕБНАЯ ПРОГРАММА разработана в соответствии со стандартом дополнительного образования 2009 г. по специальности «Терапия».

4 ТИПОВАЯ УЧЕБНАЯ ПРОГРАММА утверждена приказом Министра здравоохранения РК № 916 от 23 ноября 2010 г.

5. Врачебно-педагогические наблюдения при занятиях физической культурой и спортом: Учебн. пособие /Мустафина Т.К., Амангельдиева Р.Р., Дунаева З.Н., Жумабекова Л.А.; Казахский институт физкультуры. – Алма-Ата, 1990. - 71 с.
6. Всемирный антидопинговый кодекс. Запрещенный список, 2009. Международный стандарт.
7. Дидур М.Д. Недопинговые фармакологические средства спортивной медицины. - Пособие для врачей спортивной медицины. – Санкт-Петербург, 2002. - 346 с.
8. Допинг и эргогенные средства в спорте /Под общ. ред. В.И. Платонов. – К.: Олимпийская литература, 2003.-213 с.
9. Дорохов Р.Н., Губа В.П. - Спортивная морфология. – М.:СпортАкадемПресс.- 2002. - 567 с.
10. Иваничев Г.А. Мануальная медицина: учебное пособие. – М., 2003. – 486 с.
11. Калинин М.В., Конькова Р.В., Туренков А.Н. и др. Витамины, минералы и другие лекарственные средства в спортивной медицинской практике. – Ростов-на-Дону:Феникс,2007.- 126 с.
12. Клячкин Л.М., Щегольков Медицинская реабилитация больных с заболеванием внутренних органов: Руководство для врачей. – М.: Медицина, 2000. - 328 с.
13. Колесов А.И., Ленц Н.А., Разумовский Е.А. Соревновательная деятельность и подготовка спортсменов высшей квалификации. – М.:«ФиС», 2003. – 290 с.
14. Майкели Л., Дженкинс М. Энциклопедия спортивной медицины. – Спб.: «Лань», 1997. - 400 с.
15. Платонов В.Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения. - Учебник тренера высшей квалификации. – К.: Олимпийская литература, 2004.- 289 с.
16. Скальный А.В., Орджоникидзе З.Г., Громова О.А. Макро- и микроэлементы в физической культуре и спорте. – М.:МНПЦСМ,2000. - 178 с.
17. Спортивная фармакология и диетология /По ред. С.А.Олейника, Л.М. Гуниной. – М.: ООО «И.Д. Вильямс», 2007. – 390 с.
18. Фокин В. Н. Полный курс массажа: Учебное пособие.- 2-е изд., испр. и доп. /В. Н. Фокин. – М.: ФАИР ПРЕСС, 2004. - 512 с: ил.
19. Armstrong L. Performing in extreme environments Conn., Human Kinetics, 2000. – 154 p.
20. Chan K M et alth. Team Physician Manual/ FIMS. / 2nd edition, HongKong. - 2006. – P. 630
21. FIMS Position Statement. Air travel and performance in sports. O’Connor P. FIMS. – 2004
22. Hootman J.M., Dick R., Agel J. Epidemiology of Collegiate Injuries for 15 Sports: Summary and Recommendations for Injury Prevention Initiatives /J. Athl. Train. 2007, vol.42, N.2, pp.311–319.
23. Maughan R.J. et all. Food, nutrition and sports performance 2/ The IOC./ NY – 2004. – P.24.
24. Schneider S., Seither B., Tonges S., Schmitt H. Sports injuries: population based representative data on incidence, diagnosis, sequelae and high risk groups Br /J.

- Sports Med. 2006, vol.40, pp. 334–339.
25. Sport Medicine Manual. IOC Medical Commission // J.Roger et all., Lausanne, Switzland., 1990 - p. 504.
 26. Swain D.P., Abernathy K. S., Smith C.S. and all Target heart rates for the development of cardiorespiratory fitness. – Medicine and Science in Sports and Exercise, 1994, 26 (1).

Қазақ тіліндегі

қосымша:

1. Өтеубаева Р.Д. Физиотерапия.- Оқу-әдістемелік құрал. – Қарағанды: ҚММА, 2008. - 96 б.
2. Өтеубаева Р.Д. Емдік дене шынықтыру және дәрігерлік бақылай пәннің дәрістер курсы.- Әдістемелік оқулық. – Қарағанды: ҚММА, 2008.- 46 б.
3. Шевелева Н.И., Турумбетова Т.Б. Хромотерапия. - Оқу-әдістемелік құрал. – Қарағанды: КГМУ,2009.-20 б.

Министерство здравоохранения Республики Казахстан

ТИПОВАЯ УЧЕБНАЯ ПРОГРАММА

ДОПОЛНИТЕЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ

Специальность:

СПОРТИВНАЯ МЕДИЦИНА

Астана 2010